

EEN BELOOFD LAND

OOK VAN BARACK OBAMA:

Dromen van mijn vader
De herovering van de Amerikaanse Droom

Barack Obama

Een beloofd land

Vertaald uit het Amerikaans door
Rebekka W.R. Bremmer, Bep Fontijn,
Edzard Krol en Frans Reusink

HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2020

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *A Promised Land*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Crown Publishing Group, imprint van Penguin Random House LLC, 2020

© Barack Obama, 2020

De brief van Nicole Brandon op pagina 333 is geredigeerd en ingekort

© Vertaling uit het Amerikaans: Rebekka W.R. Bremmer, Bep Fontijn, Edzard Krol en Frans Reusink, 2020

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2020

© Omslagfoto: Pari Dukovic (voorplat) en Dan Winters (achterplat)

Omslagontwerp: Christopher Brand, New York

Omslagontwerp Nederlandse uitgave: Peter de Lange, Amsterdam

Typografie: Krijnie Gerritsen, *bijzee*

ISBN 978 90 488 4074 8

ISBN 978 90 488 4075 5 (e-book)

NUR 320, 681

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Voor Michelle – mijn grote liefde en levenspartner
en
Malia en Sasha – jullie oogverblindend licht
maakt alles helderder*

*O, fly and never tire,
Fly and never tire,
Fly and never tire,
There's a great camp-meeting in the Promised Land.*

– UIT EEN NEGROSPIRITUAL

*Don't discount our powers;
We have made a pass
At the infinite.*

– ROBERT FROST, 'KITTY HAWK'

Inhoud

Voorwoord 11

DEEL I

De weddenschap 17

DEEL II

'Yes We Can' 109

DEEL III

Renegade 257

DEEL IV

De goede strijd 409

DEEL V

De wereld zoals hij is 525

DEEL VI

In de ton 633

DEEL VII

Op het slappe koord 755

Dankwoord 853

Fotoverantwoording 857

Voorwoord

Kort na het einde van mijn presidentschap begon ik met het schrijven van dit boek. Michelle en ik waren voor de laatste keer aan boord van de Air Force One gestapt en naar het westen gereisd voor een lang uitgestelde rust. De stemming in het vliegtuig was bitterzoet. We waren allebei uitgeput, lichamelijk en emotioneel, niet alleen door de inspanningen van de voorgaande acht jaar, maar ook door de onverwachte uitslag van verkiezingen waar iemand tot mijn opvolger was gekozen die het regelrecht oneens was met alles waar wij voor stonden. Na ons het vuur uit de sloffen te hebben gelopen, putten we toch voldoening uit de wetenschap dat we ons uiterste best hadden gedaan. Hoezeer ik als president ook tekort was geschoten, wat voor projecten ik ook tot stand had hopen te brengen zonder daarin te slagen, het land stond er nu beter voor dan toen ik begon. Gedurende een maand sliepen Michelle en ik lang uit, aten we eenvoudige maaltijden, maakten we lange wandelingen, zwommen we in de oceaan, maakten we de inventaris op, tankten we vriendschappen bij, herontdekten we onze liefde en maakten we plannen voor een minder veelbewogen, maar hopelijk niet minder bevredigend tweede bedrijf. En tegen de tijd dat ik zover was dat ik weer aan het werk kon gaan en ging zitten met een pen en een blocnote (ik schrijf nog steeds graag met de hand en vind dat met een computer zelfs mijn meest ruwe schetsen er te gelikt uitzien en halfbakken gedachten de schijn van netheid krijgen), had ik een duidelijk plan voor het boek in mijn hoofd.

In de allereerste plaats hoopte ik een eerlijke weergave van mijn tijd in functie te geven. Niet alleen een historisch verslag over de voornaamste gebeurtenissen die tijdens mijn wacht hadden plaatsgevonden en de belangrijke figuren met wie ik te maken had gehad, maar ook een beschrijving van enkele politieke, economische en culturele tegenkrachten die hadden bijgedragen aan de uitdagingen waar mijn regering voor stond en aan de keuzen die mijn team en ik in reactie daarop maakten. Waar mogelijk wil-

de ik de lezers een gevoel geven hoe het is om de president van de Verenigde Staten te zijn. Ik wilde het gordijn een beetje opentrekken en de mensen eraan herinneren dat, ondanks alle macht en de uiterlijke schijn, het presidentschap nog altijd gewoon een baan is en dat onze federale regering een zaak is van mensen als ieder ander. Dat de mannen en vrouwen die in het Witte Huis werken dezelfde mix van tevredenheid, teleurstelling, wrijving op de werkvloer, blunders en kleine triomfen meemaken als de rest van hun medeburgers. Ten slotte wilde ik een persoonlijker verhaal vertellen dat jonge mensen zou kunnen inspireren om een leven in dienst van de overheid te overwegen. Ik wilde vertellen hoe mijn loopbaan in de politiek eigenlijk begon met een zoektocht naar een plek waar ik paste, een manier om de verschillende elementen van mijn bonte erfdeel nader te verklaren, en hoe ik alleen door op iets te mikken wat groter was dan ikzelf uiteindelijk een omgeving en doel voor mijn leven kon vinden.

Ik stelde me voor dat ik dat allemaal in een pagina of vijfhonderd kon doen en dat het binnen een jaar klaar zou zijn.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het schrijfproces niet helemaal is gegaan zoals ik had gepland. Ondanks mijn beste bedoelingen bleef het boek maar groeien, in omvang en reikwijdte, zodat ik uiteindelijk besloot het in twee delen op te splitsen. Ik ben mij er pijnlijk van bewust dat een begaafder schrijver een manier had kunnen vinden om hetzelfde verhaal bondiger te vertellen (ten slotte bevond mijn kamer in het Witte Huis zich vlak naast de Lincoln Bedroom, waar onder een glazen vitrine een gesigneerd exemplaar rust van de 272 woorden tellende Toespraak van Gettysburg). Maar steeds als ik plaatsnam om te schrijven – of het nu was om te vertellen over de vroege fasen van mijn campagne, de aanpak van mijn regering wat betreft de financiële crisis, de onderhandelingen met de Russen over de beheersing van kernwapens, of de krachten die tot de Arabische Lente hadden geleid – merkte ik dat mijn geest zich verzette tegen een eenvoudig, lineair verhaal. Vaak voelde ik me genoodzaakt om de context te geven van de beslissingen die ik en anderen hadden genomen, zonder die achtergrond te willen uitbesteden aan voetnoten of eindnoten (ik heb een hekel aan voetnoten en eindnoten). Ik kwam erachter dat ik mijn motiveringen niet altijd uit de doeken kon doen door alleen naar massa's economische gegevens te verwijzen of me een grondige briefing in het Oval Office te herinneren, omdat ze waren gevormd door een gesprek dat ik had gehad met een onbekende tijdens de campagne, een bezoek aan een

militair ziekenhuis of een les uit mijn jeugd die ik jaren geleden van mijn moeder had geleerd. Herhaaldelijk zouden mijn herinneringen schijnbaar toevallige details naar boven brengen (een poging om een onopvallende plek te vinden om 's avonds een sigaretje te roken; mijn medewerkers en ik die aan boord van de Air Force One lachend aan het kaarten zijn) die de manier waarop ik de acht jaren in het Witte Huis beleefde, vastlegden zoals dat met openbare informatie nooit zou kunnen.

Behalve de worsteling bij het toevertrouwen van de woorden aan een pagina, had ik niet helemaal voorzien hoe de gebeurtenissen zich in de drieënhalve jaar na die laatste vlucht met de Air Force One zouden ontfouwen. Terwijl ik hier zit, is het land nog steeds in de greep van een wereldwijde pandemie en de daarmee gepaard gaande economische crisis, met meer dan 178.000 overleden Amerikanen, gesloten bedrijven en miljoenen mensen zonder werk. In het hele land zijn mensen uit alle lagen van de samenleving de straat op gegaan om te protesteren tegen het doden van ongewapende zwarte mannen en vrouwen door de politie. Het meest verontrustend van dit alles is misschien nog wel dat onze democratie op de rand van een crisis lijkt te staan – een crisis geworteld in een fundamentele krachtmeting tussen twee tegenovergestelde visies over wat Amerika is en wat het zou moeten zijn. Een crisis waardoor de massa politiek verdeeld, boos en wantrouwend is geraakt, en die ruimte heeft gelaten voor een aanhoudende schending van de institutionele normen, procedurele waarborgen en gehechtheid aan basale feiten die zowel de Republikeinen als de Democraten ooit als vanzelfsprekend beschouwden.

Deze krachtmeting is natuurlijk niet nieuw. In veel opzichten heeft ze de Amerikaanse praktijk bepaald. Ze is vastgelegd in de stichtingsdocumenten die tegelijkertijd konden verklaren dat alle mensen gelijk zijn en een slaaf toch voor drie vijfde deel als mens telt. Ze komt tot uiting in onze vroegste gerechtelijke uitspraken, zoals toen de opperrechter van het Hooggerechtshof inheemse Amerikaanse stammen botweg uitlegde dat hun rechten om onroerend goed over te dragen niet zijn af te dwingen, omdat het hof van de veroveraar niet bevoegd is om de terechte claims van de veroverden te erkennen. Het is een krachtmeting die op de velden van Gettysburg en Appomattox is uitgevochten, maar ook in de gangen van het Congres, op een brug in Selma, in de wijngaarden van Californië en in de straten van New York; een krachtmeting die is uitgevochten door soldaten, maar vaker nog door vakbondsleiders, suffragettes, Pullman-kruiers,

studentenleiders, immigrantengolven en LHBTQ-activisten, slechts gewapend met spandoeken, pamfletten of een paar wandelschoenen. In het hart van deze langlopende strijd bevindt zich een eenvoudige vraag: maakt het ons uit of de Amerikaanse werkelijkheid overeenkomt met haar idealen? Zo ja, zijn we werkelijk van mening dat onze opvattingen over autonomie en individuele vrijheid, gelijke kansen en gelijkheid voor de wet voor iedereen gelden? Of zijn we er in plaats daarvan van overtuigd dat deze zaken, in de praktijk, zo niet in de wet, voorbehouden moeten zijn aan een bevoorrechte kleine groep?

Ik erken dat er mensen zijn die vinden dat het tijd is om de mythe af te danken – dat een onderzoek van het Amerikaanse verleden en een even vluchtige blik op de hedendaagse krantenkoppen laat zien dat de idealen van dit land altijd ondergeschikt zijn geweest aan verovering en onderwerping, aan een raciaal kastensysteem en roofzuchtig kapitalisme, en dat iets anders pretenderen medeplichtigheid inhoudt aan een spel dat vanaf het begin doorgestoken kaart is geweest. En ik beken dat er tijdens het schrijven van dit boek momenten zijn geweest, terwijl ik nadacht over mijn presidentschap en alles wat er sindsdien is gebeurd, waarop ik me bij mezelf heb moeten afvragen of ik te gematigd was als ik me uitliet over de waarheid zoals ik die zag. Ik vroeg me af of ik niet te voorzichtig in woord of daad was geweest, ervan overtuigd als ik was dat ik door een beroep te doen op wat Lincoln ‘de betere engelen van ons karakter’ noemde, meer kans had om ons te leiden in de richting van het Amerika dat ons was beloofd.

Ik weet het niet. Wat ik beslist wel kan zeggen, is dat ik nog niet zover ben om de mogelijkheid van Amerika op te geven, niet alleen in het belang van toekomstige generaties Amerikanen, maar voor de hele mensheid. Want ik ben ervan overtuigd dat de pandemie die we momenteel meemaken zowel een uiting als alleen maar een onderbreking is van de gestage ontwikkeling naar een onderling verbonden wereld, eentje waarin volkeren en culturen onwillekeurig met elkaar in conflict komen. In die wereld – met wereldwijde productieketens, onmiddellijke kapitaaloverdracht, social media, transnationale terroristennetwerken, klimaatverandering, massale migratie en een alsmaar toenemende complexiteit – zullen we leren samenleven, met elkaar samenwerken en de waardigheid van anderen erkennen, of zullen we ten onder gaan. En dus kijkt de wereld naar Amerika – de enige grote mogendheid in de geschiedenis die bestaat uit mensen uit alle hoeken van de wereld, van elke afkomst, geloof en cultureel gebruik – om te zien of ons

experiment met de democratie kan werken. Om te zien of we kunnen doen wat geen enkel land ooit heeft gedaan. Om te zien of we de betekenis van ons credo kunnen waarmaken.

Er is nog niets beslist. Tegen de tijd dat dit eerste deel is gepubliceerd, zullen de Amerikaanse verkiezingen hebben plaatsgevonden, en hoewel de inzet volgens mij niet hoger kan zijn, weet ik ook dat de kwestie met geen enkele afzonderlijke verkiezing zal worden beslist. Dat ik hoop blijf houden, komt doordat ik heb geleerd mijn hoop op mijn medeburgers te vestigen, vooral die van de volgende generatie, bij wie de overtuiging van de gelijkwaardigheid van alle mensen een tweede natuur lijkt te zijn, en die aandringt op het waarmaken van de principes waarover hun ouders en leermeesters hun vertelden dat ze waar waren zonder het zelf misschien ooit helemaal te geloven. Meer dan voor wie ook, is dit boek voor die jonge mensen – een uitnodiging om de wereld nog één keer opnieuw te maken, en door hard te werken, vastberaden te zijn en een heleboel verbeelding te hebben, een Amerika tot stand te brengen dat eindelijk overeenkomt met het beste dat we in ons hebben.

Augustus 2020

DEEL I

De weddenschap

I

Van alle kamers en zalen die deel uitmaken van het Witte Huis en zijn terrein hield ik het meest van de West Colonnade.

Acht jaar lang zou die promenade mijn dag markeren, een wandelingetje van één minuut in de buitenlucht van huis naar werk en weer terug. Daar voelde ik elke morgen de eerste winterse windvlaag of zinderende zomerhitte. Het was de plek waar ik mijn gedachten op een rijtje zette, de afspraken die in het verschiet lagen afvinkte, betogen voorbereidde voor sceptische leden van het Congres of voor bezorgde kiezers, waar ik me schrap zette voor welke keuze of eventuele crisis dan ook.

In de eerste dagen van het Witte Huis pasten de kantoren en de woonvertrekken van de Eerste Familie onder één dak en was de West Colonnade nauwelijks meer dan een pad naar de paardenstallen. Maar toen Teddy Roosevelt president werd, besloot hij dat één gebouw niet tegelijk een moderne staf, zes onstuimige kinderen en zijn gezonde verstand kon huisvesten. Hij gaf opdracht tot het bouwen van wat later de West Wing en het Oval Office zouden worden. En zo ontstond in de loop van decennia en elkaar opvolgende presidenten de huidige vorm van de colonnade: een poort naar de Rozentuin ten noorden en ten westen van het Witte Huis – de dikke muur aan de noordzijde, zwijgend en zonder opsmuk, afgezien van de hoge halvemaanvormige ramen; de statige witte pilaren aan de westzijde als een erewacht die een veilige overtocht waarborgden.

Over het algemeen loop ik langzaam – een Hawaïaans loopje, zegt Michelle graag, soms met een zweempje ongeduld. Maar door de colonnade liep ik anders, me bewust van de geschiedenis die daar was geschreven en van degenen die me waren voorgegaan. Mijn stappen werden groter en iets vlotter, mijn voetstappen op de plavuizen weerkaatst door de beveiliging van de geheime dienst die een paar meter achter me liep. Wanneer ik de drempeloprit aan de westkant van de colonnade bereikte (een erfstuk van Franklin D. Roosevelt en zijn rolstoel – ik stelde me hem lachend voor,

met uitgestoken kin, een sigarettenhouder strak tussen zijn tanden geklemd, terwijl hij zich inspande om over het hellinkje omhoog te rollen), zwaaide ik naar de bewaker in uniform die net binnen de glazen deur stond. Soms hield de bewaker een zwerm verbaasde bezoekers tegen. Als ik tijd had, schudde ik hun de hand en vroeg ze waar ze vandaan kwamen. Maar meestal sloeg ik linksaf, volgde de buitenmuur van de Cabinet Room en glipte door de zijdeur bij het Oval Office, waar ik mijn persoonlijke staf begroette, mijn agenda en een hete kop thee pakte en overging tot de orde van de dag.

Een paar keer per week ging ik naar buiten door de colonnade en zag de hoveniers, die in dienst waren van de National Park Service, aan het werk in de Rozentuin. Het waren voornamelijk oudere mannen, gekleed in kaki-uniformen, soms met bijpassende slappe hoed om de zon te weren, of met een dikke jas tegen de kou. Als ik geen haast had, stopte ik soms om ze te complimenteren met de nieuwe planten of om ze te vragen naar de schade die de storm van de voorgaande nacht had aangericht en dan vertelden ze met stille trots over hun werk. Het waren mannen van weinig woorden; zelfs onder elkaar maakten ze vaak alleen met een gebaar of een knikje duidelijk wat ze bedoelden en ieder van hen was gefocust op zijn individuele taak, maar samen bewogen ze met een gesynchroniseerde elegantie. Een van de oudsten was Ed Thomas, een lange, pezige zwarte man met ingevallen wangen die al veertig jaar voor het Witte Huis werkte. De eerste keer dat ik hem ontmoette pakte hij een doekje uit zijn achterzak om het vuil van zijn hand af te vegen voor hij de mijne schudde. Zijn hand, dik van de aderen als de wortels van een boom, verzwolg de mijne. Ik vroeg hem hoelang hij nog voor het Witte Huis dacht te blijven werken voor hij met pensioen zou gaan.

‘Ik weet het niet, meneer de president,’ zei hij. ‘Ik hou van werken. Het wordt wel wat lastig voor m’n gewrichten. Maar ik denk dat ik misschien hier blijf zolang u er bent. Om ervoor te zorgen dat de tuin er goed uitziet.’

O, wat zag die tuin er goed uit! De lommerrijke magnolia’s die in elke hoek de hoogte in rezen; de heggen, dichtbegroeid en diepgroen; de wilde appelbomen die perfect gesnoeid waren. En de bloemen, die een paar kilometer verderop in kassen werden gekweekt, zorgden voor een constante explosie van kleur – rood en geel en roze en paars; in de lente stonden de tulpen in groepjes bij elkaar, hun kopjes naar de zon gewend; in de zomer lavendelkleurige heliotroop en geraniums en lelies; in de herfst chrysanten en margrietten en wilde bloemen. En altijd een aantal rozen, meestal rode, maar soms ook gele of witte, elke roos blozend in bloei.

Elke keer dat ik de colonnade afliep of vanuit het Oval Office door het raam keek, zag ik het ambachtswerk van de mannen en vrouwen die buiten werkten. Ze deden me denken aan het schilderij van Norman Rockwell dat ik aan de muur had hangen, naast het portret van George Washington en de buste van dr. King: vijf kleine figuurtjes, allemaal verschillend van huidskleur, werkmannen in tuinbroeken, die met touwen de heldere blauwe lucht in waren gehesen om de lamp van het Vrijheidsbeeld te poetsen. De mannen op het schilderij, de hoveniers in de tuin – ze waren bewakers, vond ik, stille priesters van een goede en plechtige orde. En dan zei ik tegen mezelf dat ik net zo hard moest werken en mijn werk net zo nauwkeurig moest uitvoeren als zij het hunne deden.

Met de tijd zouden mijn wandelingen door de colonnade steeds meer herinneringen genereren. Er waren natuurlijk grote openbare gelegenheden – mededelingen die gedaan werden voor een schare van camera's, persconferenties met buitenlandse leiders. Maar er waren ook de momenten die maar weinigen zagen – Malia en Sasha die 's middags een wedstrijdje hielden wie mij het eerst kon begroeten bij een verrassingsbezoekje, of onze honden, Bo en Sunny, die door de sneeuw sprongen, hun poten zo diep weggezonden dat hun kinnen wit bebaard waren. American-footballballen wegslingeren op een zonnige herfstdag, of het troosten van een medewerker die persoonlijke problemen had.

Zulke beelden schoten vaak door mijn hoofd en onderbraken de zaken die me op dat moment bezighielden. Ze herinnerden me aan het voorbijgaan van de tijd, vervulden me soms met verlangen – het verlangen de klok terug te draaien en opnieuw te beginnen. Dat was tijdens mijn ochtendwandelingetje niet mogelijk. De tijd ging dan alleen vooruit; het werk van die dag riep me; ik hoefde me alleen te concentreren op de dingen die nog gingen komen.

De nacht was anders. Wanneer ik 's avonds naar huis liep, mijn tas volgestouwd met papieren, probeerde ik mijn pas te vertragen, en soms bleef ik zelfs stilstaan. Ik ademde dan de buitenlucht in, vermengd met de geur van aarde en gras en pollen, en luisterde naar de wind of het gekletter van de regen. Soms staarde ik naar het licht op de pilaren en het majestueuze Witte Huis, de vlag boven op het dak felverlicht. Of ik keek naar het Washington Monument dat in de verte de zwarte lucht doorboorde, af en toe een glimp opvangend van de maan en de sterren erboven, of van de schittering van een voorbijgaand vliegtuig.

Op zulke momenten verwonderde ik me over het vreemde pad en het idee die me naar deze plek hadden gebracht.

Ik kom niet uit een politieke familie. Mijn grootouders aan moederszijde kwamen uit het Midwesten, en waren voornamelijk van Schots-Ierse afkomst. Ze zouden als liberaal beschouwd kunnen worden, vooral naar de maatstaven van de stadjes in Kansas waar ze ten tijde van de Grote Depressie waren geboren, en ze hielden ijverig het nieuws bij. ‘Het hoort erbij om een goed geïnformeerd burger te zijn,’ zei mijn grootmoeder, die we allemaal Toot noemden (een afkorting voor Tutu, grootmoeder in het Hawaïaans), terwijl ze ons boven de ochtendkrant *Honolulu Advertiser* aankeek. Maar zij en mijn grootvader, Gramps, hadden niet echt duidelijke ideologische of partijgebonden voorkeuren, behalve wat zij als gezond verstand beschouwden. Ze dachten na over werk – mijn grootmoeder was de ondervoorzitter van de afdeling pandgoederen bij een van de lokale banken, mijn grootvader verkocht levensverzekeringen – en over het betalen van de rekeningen en de kleine verzetjes die het leven bood.

Bovendien woonden ze op Oahu, waar niets erg urgent leek. Na jaren te hebben doorgebracht in uiteenlopende plaatsen als Oklahoma, Texas, en de staat Washington, waren ze uiteindelijk in 1960 naar Hawaï verhuisd, een jaar nadat het een staat van Amerika was geworden. Een grote oceaan scheidde hen nu van opstootjes en protesten en zulk soort dingen. Het enige politieke gesprek van mijn grootouders dat ik me uit mijn jeugd kan herinneren, had met een strandtent te maken: de burgemeester van Honolulu had mijn grootvaders lievelingsstamkroeg laten slopen om de boulevard aan de verre zijde van Waikiki te renoveren.

Gramps heeft het hem nooit vergeven.

Mijn moeder, Ann Durham, was anders, vol sterke meningen. Ze was het enige kind van mijn grootouders en ze rebelleerde tegen de conventies op de middelbare school – ze las beatnikdichters en Franse existentialisten, joyreed met een vriend dagenlang naar San Francisco zonder het iemand te vertellen. Toen ik klein was, hoorde ik van haar over de marsen voor burgerrechten en waarom de Vietnamoorlog een ondoordachte ramp was; over de vrouwenbeweging (nou ja, over gelijke beloning, niet over het niet scheren van haar benen) en de War on Poverty. Toen we naar Indonesië verhuisden om bij mijn stiefvader te gaan wonen, maakte ze er een punt van om mij het onrecht van overheids corruptie uit te leggen (‘Het is gewoon

stelen, Barry'), zelfs al leek iedereen eraan mee te doen. Later, tijdens de zomer waarin ik twaalf werd, toen we in de vakantie een maand lang door de Verenigde Staten toerden, stond ze erop dat we elke avond naar de verhoren van het Watergate-schandaal luisterden, waarop ze aan de lopende band haar eigen commentaar gaf. ('Wat verwacht je dan van een mccarthyist?')

Ze had ook niet alleen aandacht voor de krantenkoppen. Eén keer, toen ze erachter was gekomen dat ik bij een groepje hoorde dat een kind op school pestte, zette ze me voor zich neer, haar lippen opeengeklemd van teleurstelling.

'Weet je, Barry,' zei ze (dat is het koosnaampje dat zij en mijn grootouders voor mij hadden toen ik opgroeide, vaak afgekort tot 'Bar', uitgesproken als 'Bear'), 'er zijn mensen in deze wereld die alleen aan zichzelf denken. Het kan ze niet schelen wat er met andere mensen gebeurt, zolang zij maar krijgen wat ze willen. Ze kleineren anderen om zichzelf belangrijk te voelen.

En dan heb je de mensen die het tegenovergestelde doen, die zich kunnen voorstellen hoe anderen zich moeten voelen, en ervoor zorgen dat ze geen dingen doen die andere mensen pijn doen.

Dus,' zei ze, en ze keek me recht in de ogen. 'Wat voor soort iemand wil jij zijn?'

Ik voelde me ellendig. Haar vraag bleef me lange tijd bij, wat ook precies haar bedoeling was.

Voor mijn moeder was de wereld gevuld met dingen die aanleiding gaven voor morele lessen. Maar ik heb haar nooit zien meedoen aan een politieke campagne. Net als mijn grootouders wantrouwde ze partijprogramma's, doctrines en zogenaamde absolute waarheden, en maakte ze haar morele waarden liever kenbaar in kleinere kring. 'De wereld is ingewikkeld, Bar. Daarom is hij zo interessant.' Ze was ontzet door de oorlog in Zuidoost-Azië, waar ze uiteindelijk het grootste deel van haar leven zou doorbrengen, de taal en de cultuur in zich op zou nemen, micro-leningen zou opzetten voor mensen die in armoede leefden, lang voordat microkrediet trendy werd binnen de internationale ontwikkelingen. Ze verafschuwde racisme en ze zou niet één maar twee keer met iemand van andere afkomst trouwen en haar gekleurde kinderen overladen met liefde uit een schijnbaar onuitputtelijke bron. Ze was verbolgen over de restricties die de maatschappij oplegde aan vrouwen en scheidde van beide mannen toen die overheersend of teleurstellend bleken te zijn. Ze creëerde een zelf-

gekozen carrière, voedde haar kinderen op volgens haar eigen fatsoensnormen en deed zo'n beetje alles waar ze maar zin in had.

Mijn moeder zag de politiek altijd als iets wat haar ook persoonlijk betrof.

Dat wil niet zeggen dat ze geen ambities had voor haar zoon. Ondanks de financiële druk stuurden zij en mijn grootouders me naar Punahou, de beste privéschool van Hawaï. Het idee dat ik niet naar de universiteit zou gaan kwam niet bij ze op. Maar niemand in mijn familie zou zich ooit hebben kunnen voorstellen dat ik misschien een functie in een openbaar ambt zou bekleden. Zou je het mijn moeder hebben gevraagd, dan had ze misschien gespeculeerd dat ik uiteindelijk aan het hoofd van een filantropische instelling zoals de Ford Foundation zou staan. Mijn grootouders hadden graag gezien dat ik rechter zou worden, of een fantastische advocaat zoals Perry Mason.

'Hij is niet op zijn mondje gevallen, dus daar kan hij maar beter zijn werk van maken,' zei Gramps altijd.

Aangezien ik mijn vader niet kende, had die weinig in te brengen. Ik had vaag begrepen dat hij een tijdje voor de Keniaanse overheid had gewerkt, en toen ik tien jaar oud was, reisde hij van Kenia naar Honolulu om een maand bij ons te logeren. Dat was de eerste en laatste keer dat ik hem zag; daarna kreeg ik van hem slechts sporadisch een brief, geschreven op dun blauw luchtpostpapier waarop gedrukt stond hoe je het moest vouwen en adresseren zonder envelop. 'Je moeder vertelt me dat je misschien architectuur wilt gaan studeren,' zou er in een van die brieven hebben gestaan. 'Dat lijkt me een heel praktisch beroep, en eentje dat je overal ter wereld kunt uitoefenen.'

Veel had ik er niet aan.

Wat betreft de mensen buiten mijn familie – nou, wat die voornamelijk te zien kregen tijdens het gros van mijn tienerjaren was geen leider in de dop, maar eerder een futloze leerling, een gepassioneerde basketbalspeler met een beperkt talent, en een niet te stuiten toegewijde feestganger. Geen leerlingenraad voor mij; geen padvinderij of stages bij het kantoor van het lokale congreslid. Gedurende mijn middelbare school bespraken mijn vrienden en ik niet veel meer dan sport, meisjes, muziek en plannen om stinkend rijk te worden.

Drie van deze jongens – Bobby Titcomb, Greg Orme en Mike Ramos – behoren nog steeds tot mijn beste vrienden. Tot op de dag van vandaag

kunnen we uren lachen om verhalen uit onze verkwanselde jeugd. In latere jaren zouden ze zich op mijn campagnes storten met een loyaliteit waar ik hen altijd dankbaar voor zal zijn, en werden ze net zo vaardig in het verdedigen van mijn staat van dienst als wie dan ook bij de nieuwszender MSNBC.

Maar er waren ook momenten tijdens mijn presidentschap – nadat ze me hadden zien spreken voor een grote menigte, of bijvoorbeeld wanneer ik tijdens een bezoek aan een legerbasis een reeks knallende saluten ontving van jonge mariniers – waarop ik op hun gezichten een zekere verbijstering zag wanneer ze de grijzende man in pak en das probeerden te rijmen met de nonchalante jongen die zij hadden gekend.

Die gozer? moeten ze tegen zichzelf hebben gezegd. Hoe is het in godsnaam mogelijk?

En als mijn vrienden me dat ooit op de man af hadden gevraagd, dan weet ik niet zeker of ik een goed antwoord zou hebben gehad.

Ik weet wel dat ik op een bepaald moment op de middelbare school vragen begon te stellen – over de afwezigheid van mijn vader, en mijn moeders keuzes; hoe ik op een plek was komen te wonen waar er weinig mensen op me leken. Veel van die vragen concentreerden zich op afkomst: waarom speelden zwarte basketballers wel op professioneel niveau maar waren zij niet de coaches? Wat bedoelde het meisje op school toen ze zei dat ze mij niet als ‘zwart’ beschouwde? Waarom waren alle zwarte mannen in actie-films stiletto-zwaaierende gestoorden, behalve misschien die ene fatsoenlijke zwarte vent – de partner, natuurlijk – die uiteindelijk altijd vermoord werd?

Maar afkomst was niet het enige wat me bezighield. Ook sociale klasse hield me bezig. Toen ik in Indonesië opgroeide, zag ik de gapende kloof tussen de levens van de welvarende elite en de armoedige massa. Ik werd me in toenemende mate bewust van de spanningen tussen de verschillende stammen in het land van mijn vader. Elke dag was ik getuige van het zuinige leven van mijn grootouders, de teleurstellingen die ze verzachtten met tv-kijken en drank en soms met een nieuw huishoudelijk apparaat of auto. Ik zag dat mijn moeder een prijs betaalde voor haar intellectuele vrijheid: er was een chronisch gebrek aan geld en af en toe een persoonlijke chaos. Ook raakte ik gewend aan de niet zo subtiele hiërarchie tussen mijn klasgenoten op de privéschool, die vooral afhing van hoe rijk hun ouders waren. En dan was er nog het verwarrende feit dat, wat mijn moeder ook mocht beweren, de pestkoppen, de valsspellers

en de zelfingenomenen het best goed leken te doen, terwijl de mensen die zij als goed en fatsoenlijk beschouwde wel erg vaak benadeeld leken te worden.

Ik werd door dit alles in verschillende richtingen getrokken. Het was alsof ik, juist door de vreemdheid van mijn afkomst en de spagaat van mijn werelden, overal en nergens vandaan kwam, een combinatie van slecht passende onderdelen, zoals een vogelbekdier of een of ander fantasiebeest, veroordeeld tot een kwetsbare leefomgeving, niet zeker waar ik thuishoorde. En ik voelde aan, zonder echt te begrijpen waarom of hoe, dat ik als ik mijn leven niet tot een stevig geheel kon smeden, uiteindelijk mijn leven misschien op een basale manier alleen zou leven.

Ik praatte hier met niemand over, zeker niet met mijn vrienden of familie. Ik wilde ze niet kwetsen en niet nog verder uit de toon vallen dan ik al deed. Maar ik vond wel troost in boeken. De leesgewoonte kwam van mijn moeder, die het mij op jonge leeftijd bijbracht – haar standaard tactiek als ik klaagde dat ik me verveelde of toen ze me vanwege de kosten niet naar de internationale school in Indonesië kon sturen, of als ik met haar mee moest naar kantoor omdat ze geen oppas had.

‘Ga een boek lezen,’ zei ze dan. ‘En vertel me daarna maar iets wat je hebt geleerd.’

Een aantal jaren woonde ik bij mijn grootouders op Hawaï terwijl mijn moeder in Indonesië bleef werken en mijn zusje Maya opvoedde. Nu mijn moeder er niet was om aan mijn hoofd te zeuren, leerde ik minder, waar mijn cijfers overduidelijk van getuigden. Rond de vierde klas veranderde dat ineens. Ik herinner me nog dat ik met mijn grootouders naar een vlooiemarkt ging, in de Central Union Church tegenover ons appartement, en dat ik voor een grote bak met gebonden boeken stond. Om een of andere reden begon ik boeken eruit te vissen die me aanspraken, of die me vaag bekend voorkwamen – boeken van Ralph Ellison en Langston Hughes, Robert Penn Warren en Dostojewski, D.H. Lawrence en Ralph Waldo Emerson. Gramps, die zijn oog had laten vallen op een stel gebruikte golfclubs, keek mij verward aan toen ik met mijn doos vol boeken naar hem toe liep.

‘Ga je een bibliotheek beginnen?’

Mijn grootmoeder maande hem tot stilte en vond mijn plotselinge interesse in literatuur lovenswaardig. Praktisch als ze was, raadde ze me wel aan me eerst misschien op mijn huiswerk te richten alvorens *Misdaad en Straft* te verslinden.

Uiteindelijk las ik al die boeken, soms heel laat, wanneer ik na basketbal-training en een biertje met mijn vrienden thuiskwam, soms na een zaterdagmiddagje bodysurfen, alleen in de oude krakkemikkige Ford Granada van Gramps met een handdoek om mijn middel zodat de bekleding niet nat werd. Toen ik klaar was met de eerste stapel boeken ging ik naar andere vlooiemarkten om er nog meer te zoeken. Veel van wat ik las begreep ik maar half; ik begon onbekende woorden te omcirkelen om ze op te zoeken in het woordenboek, hoewel ik minder nauwkeurig was wat betreft het achterhalen van de uitspraak. Tot ver in de twintig waren er woorden waarvan ik wél de betekenis kende, maar waarvan ik niet wist hoe ik ze uit moest spreken. Er zat geen systeem achter, geen orde of patroon. Ik was als een jonge prutser in de garage van mijn ouders, die oude buizen, schroefjes en losse kabeltjes verzamelde, zonder precies te weten wat ik ermee kon doen, maar overtuigd dat ze ooit nuttig zouden blijken zodra ik het wezen van mijn roeping had uitgevogeld.

Waarschijnlijk is mijn interesse in boeken niet alleen de reden dat ik de middelbare school overleefde, maar ook dat ik in 1979 op Occidental College kwam, met een magere, maar degelijke kennis van politieke kwesties en een stel halfbakken meningen die ik er tijdens nachtelijke ouwehoersessies in het studentenhuis uit gooide.

Als ik erop terugkijk is het gênant hoezeer mijn intellectuele leergierigheid die eerste twee jaren aan de universiteit parallel liep aan de interesses van de vrouwen die ik beter probeerde te leren kennen: Marx en Marcuse, zodat ik gespreksstof had met de langbenige socialistische studente die in mijn studentenhuis woonde; Fanon en Gwendolyn Brooks, voor de sociologe met de gladde huid die mij nooit een blik waardig gunde; Foucault en Virginia Woolf, voor het ongrijpbare biseksuele wezen dat vrijwel geheel in het zwart gekleed ging. Mijn pseudo-intellectualiteit bleek een waardeloze strategie voor het versieren van meisjes; ik kwam in een reeks van dierbare, maar kuise vriendschappen terecht.

Toch dienden deze weifelende pogingen een doel: er vormde zich iets in mijn gedachten wat leek op een wereldbeeld. Ik werd hierbij geholpen door een handjevol docenten die mijn dubieuze studiegewoonten en mijn jeugdige pretenties tolereerden. Nog meer werd ik geholpen door een handjevol, voornamelijk oudere, studenten – zwarte stadsjongeren, witte kinderen uit kleine stadjes die zich een weg naar de universiteit hadden bevochten,

eerste generatie latino kinderen, internationale studenten uit Pakistan of India of landen in Afrika die balanceerden op het randje van chaos. Zij wisten wat belangrijk voor ze was; wanneer ze iets zeiden tijdens college waren hun zienswijzen geworteld in bestaande gemeenschappen, bestaande worstelingen. *Dit is wat die bezuinigingen teweegbrengen in mijn wijk. Laat mij je iets vertellen over mijn school voordat jij over positieve discriminatie begint te klagen. Het First Amendment is leuk en aardig, maar waarom zegt de Amerikaanse regering niets over de politieke gevangenen in mijn land?*

De twee jaren die ik aan Occidental doorbracht representeren het begin van mijn politieke ontwaken. Maar dat betekende niet dat ik in de politiek gelóófde. Een paar uitzonderingen daargelaten leek alles wat me aan politici opviel dubieus: het geföhnde haar, het hijgerige grijnzen, de banaliteiten en zelfpromotie op tv terwijl ze achter gesloten deuren slijmden bij bedrijven en andere financiële partijen. Ik besloot dat ze spelers waren in een vals spel, en daar wilde ik niets mee te maken hebben.

Wat wel mijn aandacht trok was breder en minder conventioneel – geen politieke campagnes maar sociale bewegingen, waar gewone mensen samenkwamen om veranderingen te bewerkstelligen. Ik bestudeerde de voorvechtsters van het vrouwenkiesrecht en de vroege arbeidersbewegingen; Gandhi en Lech Wałęsa en het Afrikaans Nationaal Congres. Ik werd vooral geïnspireerd door de jonge leiders van de burgerrechtenbeweging – niet alleen dr. King, maar ook John Lewis en Bob Moses, Fannie Lou Hamer en Diane Nash. Ik zag in hun heldhaftige inspanningen – het van deur tot deur gaan om kiezers te registreren, het binnengaan van lunchrooms en marcheren op de maat van vrijheidsliederen – de mogelijkheid om de waarden uit te dragen die mijn moeder me had geleerd; hoe je je invloed kon vergroten niet door anderen te kleineren maar door ze te verheffen. Nu zag ik hoe echte democratie functioneerde – niet als een geschenk van boven of als de verdeling van de buit onder verschillende groepen van belanghebbenden, maar een democratie die verdiend was, het werk van iedereen. Het resultaat was niet alleen een verandering in materiële omstandigheden, maar een gevoel van waardigheid voor mensen en gemeenschappen, een verbond tussen degenen die eerst zo ver verwijderd van elkaar hadden geleken.

Dit, besloot ik, was een ideaal dat het waard was om na te streven. Daar moest ik me op gaan richten. Na mijn tweede jaar verkaste ik naar Columbia University en meende dat dit een nieuw begin zou zijn. Drie

jaar lang woonde ik als een monnik in New York, weggestopt in het ene vervallen appartement na het andere, vrijwel afgesneden van oude vrienden en slechte gewoonten – ik las, schreef, vulde dagboeken, ging nauwelijks naar studentenfeestjes en at bijna geen warme maaltijden. Ik verloor mezelf in mijn hoofd, volledig in beslag genomen door vragen die zich daar leken op te stapelen. Waarom hadden sommige bewegingen succes en andere niet? Was het een teken van succes als een deel van de goede zaak door de conventionele politiek werd opgenomen, of was het een teken dat de zaak was gekaapt? Wanneer was een compromis acceptabel en wanneer verloochenend, en wat was het verschil?

O, wat was ik toen ernstig – zo fel en humorloos! Als ik mijn dagboek-aantekeningen uit die tijd teruglees, voel ik een diepe genegenheid voor de jongeman die ik was, popelend om zijn stempel te drukken op de wereld, om deel uit te maken van iets groots en idealistisch, waarvan bewezen leek dat het niet bestond. Het was immers Amerika in de vroege jaren tachtig. De sociale bewegingen van het voorgaande decennium hadden hun levenslust verloren. Een nieuw conservatisme kreeg voet aan de grond. Ronald Reagan was president; de economie leed onder een recessie; de Koude Oorlog was op zijn hoogtepunt.

Kon ik terugreizen in de tijd, dan zou ik die jongeman misschien aansporen zijn boeken even weg te leggen, de ramen open te gooien en wat frisse lucht binnen te laten (ik heb nooit zoveel gerookt als toen). Ik zou zeggen dat hij zich moest ontspannen, wat mensen ontmoeten, en genieten van de pleziertjes die het leven in petto heeft voor twintigers. De paar vrienden die ik in New York had probeerden mij vergelijkbaar advies te geven.

‘Relax, Barack.’

‘Je hebt een goede beurt nodig.’

‘Je bent zo idealistisch. Dat is fantastisch, maar het lijkt me niet realistisch.’

Ik verzette me tegen deze stemmen. Ik verzette me juist omdat ik bang was dat ze gelijk hadden. Wat ik ook uitbroedde tijdens die eenzame uren, welke visie voor een betere wereld ik ook tot bloei bracht in de broeikas van mijn jeugdige geest, het kon de test van een simpel gesprek nauwelijks doorstaan. In het grijze licht van een winters Manhattan en afgezet tegen het allesomvattende cynisme van die tijd klonken mijn ideeën – hardop uitgesproken in de collegezaal of als ik koffiedronk met vrienden – fantasierijk en vergezocht. En dat wist ik. Die wetenschap heeft mij er misschien

zelfs van weerhouden om voor mijn tweeëntwintigste al een stuk chagrijn te worden; op een bepaald basaal niveau begreep ik de absurditeit van mijn visie, hoe groot de kloof was tussen mijn grootse ambities en de dingen die ik in mijn leven daadwerkelijk deed. Ik was als een jonge Walter Mitty; een Don Quichot zonder Sancho Panza.

Dit is ook terug te zien in mijn dagboekaantekeningen uit die tijd, een behoorlijk nauwkeurige kroniek van al mijn tekortkomingen. Het verkiezen van navelstaren boven actie. Een zekere terughoudendheid, verlegenheid zelfs, die misschien terug is te voeren op mijn Hawaïaanse en Indonesische opvoeding, maar die ook het gevolg is van een ongemakkelijk zelfbewustzijn. Het gevoelig zijn voor afwijzing of om dom te lijken. Misschien zelfs wel een fundamentele luiheid.

Ik besloot mezelf te zuiveren van die slapheid met een zelfverbeteringsregime dat ik nooit helemaal van me af heb kunnen schudden. (Michelle en de meiden zeggen tot op de dag van vandaag dat ik geen zwembad of zee in kan gaan zonder de druk te voelen baantjes te trekken. ‘Waarom badder je niet gewoon?’ zeggen ze dan grinnikend. ‘Dat is leuk. Kijk... Wij laten je wel zien hoe het moet.’) Ik maakte lijstjes. Ik begon met fitnesssen, ging rondjes rennen om het Central Park Reservoir en langs de East River en nuttigde blikjes tonijn en hardgekookte eieren als brandstof. Ik ontdeed me van overtollige bezittingen – wie heeft er meer dan vijf overhemden nodig?

Voor welke grote wedstrijd bereidde ik me voor? Wat het ook mocht zijn, ik wist dat ik er niet klaar voor was. Die onzekerheid, dat gebrek aan zelfvertrouwen, weerhield me ervan te snel genoeg te nemen met gemakzuchtige antwoorden. Ik ontwikkelde de gewoonte mijn eigen aannamen ter discussie te stellen en dit kwam uiteindelijk denk ik goed van pas, niet alleen omdat het ervoor zorgde dat ik niet onuitstaanbaar werd, maar omdat het me immuun maakte voor de revolutionaire beginselen die veel linkse mensen aan het begin van het Reagan-tijdperk omarmden.

Dat was zeker het geval wat betreft rassenkwesties. Ik had al een flinke portie raciale beledigingen gehad en kon de voortdurende nalatenschap van de slavernij en Jim Crow elke keer dat ik door Harlem of delen van de Bronx liep heel duidelijk zien. Maar dankzij de ervaringen die ik inmiddels had opgedaan, leerde ik mijn eigen slachtofferschap niet te snel te aanvaarden en verzette ik me tegen het idee van sommige zwarte mensen die ik kende dat witte mensen onverbeterlijk racistisch waren.

De overtuiging dat racisme niet onvermijdelijk was verklaart misschien ook mijn bereidwilligheid het Amerikaanse idee te verdedigen: wat het land was en wat het zou kunnen zijn.

Mijn moeder en grootouders waren nooit uitgesproken geweest wat betreft hun vaderlandsliefde. Het reciteren van de Pledge of Allegiance in de klas, met vlaggetjes zwaaien op Onafhankelijkheidsdag op 4 juli – deze zaken werden gezien als fijne rituelen, niet als heilige plichten (hun standpunten ten opzichte van Pasen en Kerstmis waren min of meer hetzelfde). Zelfs Gramps' diensttijd in de Tweede Wereldoorlog werd gebagatelliseerd; hij heeft me meer over het κ-rantsoen verteld – 'Afschuwelijk!' – dan over het geweldige gevoel onderdeel van Pattons leger te zijn.

En toch was de trots een Amerikaan te zijn, het idee dat Amerika het grootste land ter wereld was, altijd een vaststaand gegeven. Toen ik jong was ergerde ik me aan boeken die het idee van het buitengewone Amerikaanse kapitalistische systeem verwierpen; ik had ellenlange discussies met vrienden die ervan overtuigd waren dat de Amerikaanse overheersing de oorzaak was van wereldwijde onderdrukking. Ik had in het buitenland gewoond; ik wist te veel. Dat Amerika eeuwig tekortschoot wat betreft zijn idealen gaf ik grif toe. De versie van de Amerikaanse geschiedenis zoals die op scholen werd onderwezen en waarbij de slavernij werd verdoezeld en het uitroeien van de oorspronkelijke bewoners nauwelijks aan bod kwam – die verdedigde ik niet. Het falende vertoon van militaire macht, de hebzucht van de multinationals – ja, ja, dat wist ik allemaal wel.

Maar het *idee* van Amerika, de *belofte* van Amerika: daar beet ik me in vast met een koppigheid die mij zelf ook verbaasde. 'Wij beschouwen deze waarheden als vanzelfsprekend: dat alle mensen als gelijken zijn geschapen' – dát was mijn Amerika. Het Amerika waar Tocqueville over schreef, het landschap van Whitman en Thoreau, zonder mensen die minderwaardig of beter waren dan ik; het Amerika van de pioniers die naar het westen trokken op zoek naar een beter leven of de immigranten die op Ellis Island aankwamen, voortgedreven door een verlangen naar vrijheid.

Het was het Amerika van Thomas Edison en de gebroeders Wright, die dromen vleugels gaven, en de homeruns van Jackie Robinson. Het was Chuck Berry en Bob Dylan, Billie Holiday en de Village Vanguard en Johnny Cash die optrad in de Folsom State Prison – al die buitenbeentjes die de restjes, die anderen hadden genegeerd of die anderen hadden weggegooid, oppakten en er iets moois van maakten, iets wat niemand ooit eerder had gezien.

Het was het Amerika van Lincoln in Gettysburg en Jane Addams zwoevend in een nederzetting in Chicago, van vermoede soldaten in Normandië en dr. King in de National Mall die anderen en zichzelf oproept moedig te zijn.

Het was de grondwet en de Bill of Rights, in elkaar gezet door imperfecte maar briljante denkers die met kracht van argumenten een systeem wisten te ontwikkelen dat stevig gefundeerd was, maar waarin ook ruimte was voor verandering.

Een Amerika dat mij kon verklaren.

‘Droom verder, Barack,’ zo eindigden die discussies met mijn studievrienden meestal, waarbij een of andere verwaande kwast dan een krant bij me neerlegde waarin de koppen schreeuwden dat Amerika Grenada was binnengevallen of dat er was bezuinigd op de schoollunch of ander mismoedig nieuws.

‘Sorry, maar dát is jouw Amerika.’

Zo stond ik ervoor toen ik in 1983 afstudeerde: vol van grootse ideeën waarmee ik nergens heen kon. Er waren geen bewegingen waarbij ik me kon aansluiten, geen onzelfzuchtige leiders die ik kon volgen. Het enige wat ik kon vinden dat het meest overeenkwam met wat ik in gedachten had was het zogenaamde opbouwwerk – van onderop werken om gewone mensen samen te brengen rondom lokale kwesties. Nadat ik in New York het ene na het andere ongeschikte baantje had gehad, hoorde ik over een functie in Chicago: het werken met een groep kerken die gemeenschappen op de been probeerde te houden die getroffen waren door de sluiting van staalfabrieken. Het was niet fantastisch, maar het was een begin.

Mijn opbouwwerkjaren heb ik al eerder opgetekend. De overwinningen waren klein en vluchtig in de veelal zwarte arbeiderswijken waar ik mijn tijd doorbracht; mijn organisatie speelde een kleine rol in de poging een antwoord te vinden op de veranderingen waarmee niet alleen Chicago maar steden door het hele land geconfronteerd werden – het sluiten van fabrieken, het wegtrekken van witte mensen uit multiculturele wijken (*white flight*), de opkomst van een afzonderlijke en onsamenvangende onderklasse die de gentrificatie in het stadscentrum begon aan te jagen.

Hoe klein mijn invloed op Chicago ook was, mijn levensloop is door die stad veranderd.

Allereerst trok het me uit mijn eigen hoofd. Ik moest luisteren en niet

alleen beredeneren wat voor mensen van belang was. Ik moest vreemden vragen met mij en elkaar mee te doen met echte projecten – een park opknappen of asbest verwijderen uit woningbouwhuizen of naschoolse activiteiten organiseren. Ik moest mislukkingen accepteren en leren om weer op te staan zodat ik de anderen die mij hun vertrouwen hadden gegeven bij elkaar kon brengen. Ik moest zo vaak afwijzingen en beledigingen slikken dat ik daar niet langer bang voor was.

Met andere woorden, ik werd volwassen – en ik hervond mijn gevoel voor humor.

Ik begon te houden van de mannen en vrouwen met wie ik werkte: de alleenstaande moeder die in een verwoest huizenblok woonde en wie het op een of andere manier lukte alle vier haar kinderen naar de universiteit te sturen; de Ierse priester die elke avond de kerkdeuren openzwaaide zodat de jongeren ook iets anders konden gaan doen dan zich aansluiten bij bendes; de ontslagen staalarbeider die zich liet omscholen tot maatschappelijk werker. De verhalen van hun moeilijkheden en hun bescheiden overwinningen bevestigden keer op keer voor mij dat de mens in wezen fatsoenlijk is. Door hen zag ik de transformatie die plaatsvindt wanneer burgers hun leiders en instituties ter verantwoording roepen, zelfs wanneer het iets kleins betrof zoals het neerzetten van een stopbord bij een druk kruispunt of meer politiepatrouilles. Ik merkte hoe mensen net wat rechterop gingen staan, anders naar zichzelf gingen kijken, wanneer ze ondervonden dat hun stem ertoe deed.

Door hen loste ik de nog steeds prangende vragen rondom mijn raciale identiteit op. Want het bleek dat er niet slechts één manier was om zwart te zijn; een goed mens proberen te zijn was voldoende.

Door hen ontdekte ik een gemeenschap van geloof – dat het niet erg was te twijfelen, vragen te stellen en toch nog te reiken naar iets wat verder strekte dan het hier en nu.

En omdat ik in kerkkelders en op de veranda's van bungalows precies dezelfde waarden hoorde – eerlijkheid, hard werken en medeleven – die mijn moeder en grootouders er bij mij in hadden gestampt, leerde ik te vertrouwen op de gemeenschappelijkheid die tussen mensen bestaat.

Af en toe vraag ik me af wat er zou zijn gebeurd als ik bouwwerker was gebleven, of in elk geval iets soortgelijks. Zoals zoveel lokale helden die ik de afgelopen jaren heb ontmoet, zou het me misschien zijn gelukt een instelling op te bouwen die een wijk of een stadsdeel had kunnen

hervormen. Ik zou misschien, diep verankerd in een gemeenschap, geld en verbeeldingskracht hebben ingezet om niet de wereld maar net die ene plek te veranderen of die groep kinderen, en werk hebben gedaan dat de levens van burens en vrienden op een meetbare en nuttige manier had beïnvloed.

Maar ik bleef niet. Ik ging rechten studeren aan Harvard Law School. En hier wordt het verhaal troebeler in mijn hoofd, en mijn motieven voor velerlei uitleg vatbaar.

Ik vertelde mezelf toen – en vertel het mezelf nog steeds graag – dat ik stopte met opbouwwerk omdat ik zag dat het werk dat ik deed te langzaam ging, te beperkt was, niet voorzag in de behoeften van de mensen die ik wilde dienen. Een lokaal arbeidsbureau kon het verlies van duizenden banen door de sluiting van een staalfabriek niet compenseren. Naschoolse activiteiten konden de chronisch slecht gesubsidieerde scholen of de achterstand bij kinderen die door hun grootouders werden grootgebracht omdat beide ouders in de gevangenis zaten niet compenseren. Bij elke kwestie leken we iemand tegen het lijf te lopen – een politicus, een bureaucraat, een afstandelijke CEO – die de macht had om dingen te verbeteren, maar het niet deed. En als ze wel concessies deden, waren dat er meestal te weinig en was het te laat. We hadden de macht nodig om budgetten te maken en beleid te sturen, en die macht was ergens anders.

Bovendien beseftte ik dat er twee jaar eerder, voordat ik in Chicago was gekomen, wél een beweging in de stad was geweest die verandering voorstond, een beweging die zowel sociaal als politiek was – een diepe, snelle onderstroom die ik niet genoeg had gewaardeerd omdat die zich niet voegde naar mijn theorieën. Het was de beweging die Harold Washington als eerste zwarte burgemeester van de stad verkozen wilde krijgen.

Het leek uit het niets te zijn ontstaan, een politieke campagne van gewone mensen zoals de moderne politiek die nooit eerder had gezien. Een klein groepje zwarte activisten en zakenmensen, die moe waren van de chronische partijdigheid van de meest gesegregerde grote stad van Amerika, besloot een recordaantal kiezers te registeren en wierf toen een krachtig Congreslid met een buitengewoon talent maar met weinig ambitie om zich kandidaat te stellen voor een functie die onbereikbaar leek.

Niemand dacht dat ze een kans van slagen hadden; zelfs Harold was sceptisch. De campagne moest het geld bij elkaar schrapen en werd voorname-lijk bemand door onervaren vrijwilligers. Maar toen gebeurde het:

er ontstond spontaan een soort van opschudding. Mensen die nooit over politiek hadden nagedacht, mensen die zelfs nog nooit hadden gestemd, werden meegesleurd in de goede zaak. Ouderen en schoolkinderen begonnen de blauwe campagnebuttons te dragen. Een collectieve onwil om de opeenstapeling van onrechtvaardigheid en beledigingen te blijven pikken – al die ontorechte aanhoudingen in het verkeer en tweedehands schoolboeken; al die keren dat zwarte mensen langs een cultureel centrum in Park District aan de North Side liepen en het ze opviel hoeveel mooier dat was dan het cultureel centrum in hun eigen wijk; al die keren dat ze waren overgeslagen voor een promotie of geen lening bij de bank konden krijgen – verzamelde zich als een wervelstorm en wierp het stadhuis omver.

Tegen de tijd dat ik in Chicago aankwam, was Harold halverwege zijn eerste termijn. De gemeenteraad, ooit een marionet van Old Man Daley, die van 1955 tot 1976 burgemeester was geweest, was verdeeld in raciale kampen, met een heersende meerderheid van witte wethouders die elke hervorming die Harold voorstelde blokkeerde. Hij probeerde te vleien en deals te sluiten, maar ze gaven geen krimp. Het was opwindende televisie, tribaal en rauw, maar het beperkte Harold in wat hij gedaan kon krijgen voor degenen die op hem hadden gestemd. Er moest een federale rechtbank aan te pas komen om de kiesdistricten – die eerder op een partijdige manier door de wethouders waren ingedeeld – weer op één lijn te krijgen, voordat Harry eindelijk een meerderheid kreeg en de impasse kon doorbreken. En voor hij veel van de veranderingen die hij beloofd had kon doorvoeren, stierf hij aan een hartaanval. Een telg van de oude orde, Rich Daley, heroverde uiteindelijk de troon van zijn vader.

Ver van dit politieke gekonkel bekeek ik hoe dit drama zich ontvouwde en probeerde ik ervan te leren. Ik zag hoe de overweldigende energie van de beweging niet in stand gehouden kon worden zonder structuur, organisatie en bestuurlijke ervaring. Ik zag hoe een politieke campagne die gebaseerd was op het herstellen van rassenongelijkheid, hoe redelijk ook, angst en verzet opriep en uiteindelijk de vooruitgang beperkte. En in de bliksemsnelle ineenstorting van Harold's coalitie na zijn dood, zag ik hoe gevaarlijk het was te vertrouwen op een enkele charismatische leider om veranderingen door te voeren.

En toch, wat was hij die vijf jaren een stuwende kracht geweest. Ondanks de obstakels veranderde Chicago onder zijn leiding. Gemeentediensten, van het snoeien van bomen tot sneeuwschuiven tot wegparaties, werden

beter over de stadsdelen verdeeld. In arme wijken werden nieuwe scholen gebouwd. Ambtenaar worden lukte nu soms zonder vriendjespolitiek, en bedrijven kregen eindelijk ook aandacht voor het gebrek aan diversiteit in hun personeelsbestanden.

Bovenal gaf Harold mensen hoop. De manier waarop zwarte Chicagans in die jaren over hem praatten deed denken aan de manier waarop een bepaalde generatie witte progressieven over Bobby Kennedy praatte – het ging er niet zozeer om wat hij deed, maar om het gevoel dat hij je gaf. Alsof alles mogelijk was. Alsof je de wereld naar je hand kon zetten.

Dit plantte bij mij een zaadje. Het zorgde ervoor dat het voor het eerst bij me opkwam dat ik me ooit kandidaat wilde stellen voor een openbaar ambt. (Ik was niet de enige die geïnspireerd raakte: kort na Harolds verkiezing zou Jesse Jackson aankondigen dat hij zich kandidaat stelde voor het presidentschap.) Was dit niet waar de energie van de burgerrechtenbeweging toe had geleid – naar de verkiezingspolitiek? John Lewis, Andrew Young, Julian Bond – hadden zij zich niet kandidaat gesteld omdat ze hadden besloten dat dit de plek was waar ze het meeste verschil konden maken? Ik wist dat er valkuilen waren; de compromissen, het constante geldbejag, het uit het oog verliezen van je idealen, en het meedogenloze najagen van de overwinning.

Maar misschien was er een andere manier. Misschien was het mogelijk dezelfde energie op te wekken, dezelfde doelbewustheid, niet alleen binnen de zwarte gemeenschap maar transraciaal. Misschien kon je met genoeg voorbereiding, beleidskennis en goed leiderschap een aantal van Harolds vergissingen voorkomen. Misschien konden de principes van het opbouwwerk niet alleen worden ingezet om campagne te voeren maar ook om te besturen – om participatie en actief burgerschap aan te moedigen bij de mensen die waren buitengesloten en ze te leren niet alleen hun verkozen leiders te vertrouwen, maar elkaar en zichzelf.

Dat zei ik tegen mezelf. Maar dat was niet het hele verhaal. Ik worstelde ook met minder grote vragen over mijn eigen ambities. Hoezeer ik ook geleerd had van het opbouwwerk, ik had niet echt iets concreets bereikt. Zelfs mijn moeder, de vrouw die altijd haar eigen weg was gegaan, maakte zich zorgen.

‘Ik weet het niet, Bar,’ zei ze een keer tegen me met Kerstmis. ‘Je kunt je hele leven buiten instellingen blijven werken. Maar misschien krijg je meer gedaan als je die instellingen van binnenuit probeert te veranderen.’

Bovendien, neem maar van mij aan,' zei ze met een spottend lachje, 'dat blut zijn zwaar wordt overschat.'

En zo kwam het dat ik in het najaar van 1988 mijn ambities meenam naar een plek waar ambities nauwelijks opvielen. Voorzitters van studentenverenigingen, hoogleraren Latijn, debatkampioenen – de mensen die ik in de rechtenfaculteit aan Harvard tegenkwam waren over het algemeen indrukwekkende jonge mannen en vrouwen die, in tegenstelling tot mijzelf, opgegroeid waren met de verdedigbare overtuiging dat ze voorbestemd waren gewichtige levens te leiden. Dat ik het er daar uiteindelijk goed heb gedaan heb ik met name te danken aan het feit dat ik een paar jaar ouder was dan mijn medestudenten. Terwijl velen van hen de werklast als een juk ervaarden, voelden voor mij de dagen die ik in de bibliotheek doorbracht – of beter nog, op de bank van mijn appartement buiten de campus, een honkbalwedstrijd met het geluid uit op tv – als een absolute luxe na drie jaar lang buurtvergaderingen georganiseerd te hebben en in de kou op deuren te hebben staan kloppen.

Maar het kwam ook hierdoor: rechten studeren bleek niet zo anders te zijn dan wat ik tijdens die eenzame jaren had gedaan toen ik mijmerde over burgerschapskwesies. Welke principes zouden leidend moeten zijn in de relatie tussen het individu en de maatschappij, en hoever gingen onze plichten ten opzichte van anderen? Hoezeer zou de overheid de markt moeten reguleren? Hoe breng je sociale verandering teweeg, en hoe kunnen regels ervoor zorgen dat iedereen een stem heeft?

Ik kon geen genoeg van deze vragen krijgen. Ik hield van het gepingpong, vooral met de conservatievere studenten die, ondanks onze onenigheden, het feit dat ik hun argumenten serieus nam leken te waarderen. Tijdens discussies in de collegezaal schoot mijn hand steeds de lucht in, wat mij een aantal keren zeer terecht rollende ogen opleverde. Ik kon er niets aan doen; het was alsof ik me, na mezelf jarenlang te hebben opgesloten met een vreemde obsessie – jongleren, laten we zeggen, of zwaardslikken –, nu ineens op een circusschool bevond.

Enthousiasme kan een heleboel tekortkomingen compenseren, zeg ik altijd tegen mijn dochters – en dat gold zeker voor mij op Harvard. In mijn tweede jaar werd ik verkozen tot de eerste zwarte hoofdredacteur van *Law Review*, wat een beetje aandacht van de landelijke pers genereerde. Ik tekende een contract om een boek te schrijven. Ik kreeg vanuit het hele land banen aangeboden en er werd van uitgegaan dat mijn koers nu

was uitgestippeld, net zoals het geval was geweest bij mijn voorgangers bij *Law Review*: ik zou administratief werk gaan doen voor een rechter bij het Hooggerechtshof, bij een gerenommeerd advocatenkantoor of het departement van de Officier van Justitie werken, en dan, als het juiste moment ervoor was aangebroken, zou ik, als ik wilde, de politiek kunnen uitproberen.

Het was heftig. De enige die zijn twijfels leek te hebben bij dit gemakkelijke pad naar de top was ikzelf. Het was te snel gegaan. De hoge salarissen die onder mijn neus werden geschoven, de aandacht – het voelde als een valstrik.

Gelukkig had ik de tijd om over mijn volgende stap na te denken. En bovendien zou de belangrijkste beslissing die in het verschiet lag niets te maken blijken te hebben met het recht.

Michelle LaVaughn Robinson was al werkzaam als advocaat toen we elkaar ontmoetten. Ze was vijftientig jaar oud en werkte bij het hoofdkantoor van Sidley & Austin in Chicago, waar ik tijdens de zomer na het eerste jaar van mijn rechtenstudie werkte. Ze was lang, mooi, geestig, extravert, vrijgevig en verschrikkelijk slim – en ik was vrijwel op slag smoorverliefd. Ze had van het kantoor de taak gekregen mij onder haar hoede te nemen, om er zeker van te zijn dat ik wist waar het kopieerapparaat stond en dat ik mij welkom voelde. Dat betekende ook dat we samen konden lunchen, waardoor we uitgebreid konden zitten praten – eerst alleen over ons werk en gaandeweg over alles.

In de loop van de daaropvolgende paar jaren, tijdens schoolvakanties en wanneer Michelle met het wervingsteam van Sidley naar Harvard kwam, gingen we samen uit eten en maakten we lange wandelingen langs de rivier de Charles, terwijl we praatten over films en familie en plekken op de wereld die we wilden zien. Toen haar vader onverwachts overleed aan complicaties die voortkwamen uit multiple sclerose, vloog ik naar haar toe om bij haar te zijn, en zij troostte mij toen ik hoorde dat Gramps prostaat-kanker in een vergevorderd stadium had.

Met andere woorden, we werden zowel vrienden als geliefden, en toen mijn afstuderen aan de rechtenfaculteit dichterbij kwam, draaiden we behoedzaam om het vooruitzicht van een gedeeld leven heen. Ik nam haar een keer mee naar een workshop over buurtparticipatie die ik gaf, een gunst voor een vriend die een buurthuis leidde in de South Side van Chicago. De deelnemers bestonden voornamelijk uit alleenstaande moeders, velen in de bijstand, weinigen met arbeidsgeschikte vaardigheden. Ik vroeg ze hun wereld te beschrijven zoals die was en zoals ze zouden willen dat die was. Het was een simpele oefening die ik vaker had gegeven, een manier voor deze mensen om een brug te slaan tussen de realiteit van hun gemeenschap en leven en de dingen die ze mogelijkerwijs zouden kunnen veranderen.

Toen we daarna naar de auto liepen, haakte Michelle haar arm in de mijne en zei ze dat ze geroerd was geweest door mijn gemakkelijke contact met de vrouwen.

‘Je gaf ze hoop.’

‘Ze hebben meer nodig dan hoop,’ zei ik. Ik probeerde haar het conflict dat ik voelde uit te leggen: tussen het systeem van binnenuit willen veranderen en er tegelijk ook tegenaan willen schoppen; tussen willen leiden, maar mensen daarnaast ook in staat willen stellen de verandering zelf te bewerkstelligen; de politiek in willen maar er eigenlijk ook geen deel van willen uitmaken.

Michelle keek me aan. ‘De wereld zoals die is, en de wereld zoals die zou moeten zijn,’ zei ze zachtjes.

‘Zoiets, ja.’

Michelle was uniek; ik kende niemand zoals zij. En hoewel het nog niet was gebeurd, begon ik erover te denken haar ten huwelijk te vragen. Voor Michelle was het huwelijk vanzelfsprekend – de natuurlijke volgende stap in een relatie die zo serieus was als de onze. Voor mij, iemand die was opgegroeid met een moeder van wie de huwelijken niet hadden standgehouden, was de behoefte om een relatie officieel vast te leggen altijd minder dringend geweest. En bovendien konden onze onenigheden in die beginjaren van onze verkering fel zijn. Hoe overtuigd ik ook van mezelf mocht zijn, ze week niet. Haar broer, Craig, een sterbasketballer aan Princeton University die in het buitenland professioneel had gebasketbald en bij een investeringsbank werkte voordat hij ging coachen, grapte vaak dat de familie dacht dat Michelle (‘Miche’, noemden ze haar) nooit zou trouwen omdat ze te moeilijk was – geen vent die haar bij kon houden. Het gekke was dat ik dat juist leuk aan haar vond; hoe ze me voortdurend uitdaagde en ervoor zorgde dat ik eerlijk bleef.

En wat vond Michelle ervan? Ik stel me haar voor zoals ze was vlak voor we elkaar ontmoetten, heel erg de jonge professional, gekapt en kordaat, gefocust op haar carrière en op dingen doen zoals ze gedaan moeten worden, met geen tijd voor nonsens. En dan slentert deze slonzig geklede, rare gozer uit Hawaï haar leven binnen. Dat maakte deel uit van mijn aantrekkingskracht, vertelde ze me later. Ik was anders dan de jongens met wie ze was opgegroeid, de mannen met wie ze was uit geweest. Anders zelfs dan haar eigen vader, die ze adoreerde: een man die nooit de plaatselijke middelbare school had afgemaakt, die begin dertig getroffen werd door MS, nooit had

geklaagd, en elke dag naar zijn werk ging en bij alle dansvoorstellingen van Michelle en alle basketbalwedstrijden van Craig was. Hij was er altijd voor zijn gezin, zijn echte trots en bron van vreugde.

Het leven met mij was voor Michelle de belofte van iets anders, de dingen waarvan ze zag dat ze die als kind had gemist. Avontuur. Reizen. Het doorbreken van restricties. Met haar wortels in Chicago – haar grote familie, haar nuchterheid, haar verlangen om bovenal een goede moeder te zijn – was zij de belofte van een anker in mijn leven dat ik gedurende een deel van mijn jeugd had moeten missen. Het was niet alleen dat we van elkaar hielden, elkaar aan het lachen maakten en dezelfde normen en waarden deelden – er was een symmetrie, de manier waarop we elkaar aanvulden. We konden elkaar steunen, waken over elkaars blinde vlekken. We konden een team vormen.

Natuurlijk was dit ook een andere manier om te zeggen dat we heel verschillend waren, zowel in ervaringen als in temperament. Voor Michelle was de weg naar het goede leven smal en vol obstakels. Familie was het enige waar je op kon rekenen, grote risico's werden niet achteloos genomen, en ogenschijnlijk succes – een goede baan, een mooi huis – deed je nooit twijfelen aan de ingeslagen weg omdat er overal om je heen mislukking en armoede was, slechts een ontslag of schietpartij van je vandaan. Michelle was nooit bang om zichzelf te verloochenen, want als je in de South Side van Chicago was opgegroeid, was je altijd op een bepaalde manier een buitenstaander. In haar hoofd waren de obstakels om het te maken overduidelijk, je hoefde er niet naar op zoek. De twijfels kwamen doordat je moest bewijzen, hoe goed je het ook deed, dat jij in die kamer hoorde – niet alleen aan degenen die twijfels over jou hadden, maar ook aan jezelf.

Toen het einde van mijn rechtenstudie in zicht kwam, vertelde ik Michelle mijn plan. Ik zou niet als klerk aan het werk gaan. In plaats daarvan zou ik teruggaan naar Chicago, proberen opbouwwerk te blijven doen terwijl ik als advocaat aan de slag zou gaan bij een klein kantoor dat gespecialiseerd was in burgerrechten. Als er zich een goede kans voordeed, zei ik, zag ik mezelf wel als kandidaat voor een functie bij de overheid.

Niets van dit alles verbaasde haar. Ze vertrouwde erop, zei ze, dat ik zou doen wat ik dacht dat het juiste was.

'Maar ik moet je zeggen, Barack,' zei ze, 'dat ik denk dat wat je wilt doen vreselijk moeilijk is. Ik bedoel, ik zou willen dat ik jouw optimisme had. Soms heb ik dat. Maar mensen kunnen zo egoïstisch en gewoonweg

onwetend zijn. Ik denk dat veel mensen niet lastiggevallen willen worden. En de politiek lijkt vol te zitten met mensen die alles overhebben voor macht, die alleen aan zichzelf denken. Vooral in Chicago. Ik weet niet of je dat ooit zult kunnen veranderen.'

'Maar ik kan het wel proberen, toch?' zei ik met een glimlach. 'Wat heb je aan een rechtendiploma van een topuniversiteit als je geen risico's durft te nemen? Als het niet lukt, dan lukt het niet. Ik ga het redden. Wij gaan het redden.'

Ze nam mijn gezicht in haar handen. 'Heb je ooit opgemerkt dat als er een moeilijke en een makkelijke manier is, jij altijd de moeilijke kiest? Waarom is dat zo, denk je?'

We moesten allebei lachen. Maar ik kon zien dat Michelle dacht dat ze iets doorhad. Het was een inzicht dat gevolgen zou hebben voor ons allebei.

Na een aantal jaren samen te zijn geweest, trouwden Michelle en ik op 3 oktober 1992 in de Trinity United Church of Christ, in het bijzijn van meer dan driehonderd vrolijke vrienden, collega's en familieleden die in de kerkbanken zaten gepropt. De dienst werd voorgegaan door de pastoor van de kerk, dominee Jeremiah A. Wright jr., die ik had leren kennen in mijn tijd als opbouwwerker en bewonderde. We waren gelukkig. Onze gezamenlijke toekomst was officieel begonnen.

Ik was toegelaten tot de advocatuur, maar stelde mijn werk als advocaat een jaar uit om in de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 1992 leiding te geven aan Project VOTE! – een van de grootste kiezersregistratiecampagnes in de geschiedenis van Illinois. Na terugkomst van onze huwelijksreis naar de Californische kust gaf ik colleges aan de rechtenfaculteit van de University of Chicago, schreef ik mijn boek af, en ging officieel bij Davis, Miner, Barnhill & Galland werken, een klein kantoor voor burgerrechten, gespecialiseerd in werknemersdiscriminatiezaken. Ook deden ze makelaardijwerk voor verenigingen voor betaalbare woningen. Michelle had ondertussen besloten dat ze genoeg had van ondernemingsrecht en stapte over naar de afdeling Ruimtelijke Ordening & Ontwikkeling van het stadhuis van Chicago, waar ze anderhalf jaar werkte voor ze directeur werd van een non-profit leiderschapsprogramma voor jongeren genaamd Public Allies.

Beiden vonden we ons werk en de mensen met wie we werkten leuk, en in de loop van de tijd raakten we betrokken bij verschillende burgerinitiatieven en liefdadigheidsinstellingen. We gingen naar honkbalwedstrijden

en concerten en hadden etentjes met een groeiende vriendenkring. Het lukte ons een bescheiden maar gezellig appartement te kopen in Hyde Park, recht tegenover Lake Michigan en Promontory Point, slechts een paar huizen verwijderd van waar Michelles broer Craig met zijn jonge gezin woonde. Michelles moeder, Marian, woonde nog in het ouderlijk huis in South Shore, nog geen kwartiertje van ons vandaan. We gingen vaak op bezoek en smulden dan van haar gefrituurde kip met groenten en red velvet cake en van de barbecue van Michelles oom Pete. Wanneer we propvol zaten, bleven we in de keuken hangen en luisterden we naar haar ooms die verhalen vertelden over hun jeugd en het gelach werd luider naarmate de avond vorderde, terwijl neefjes en nichtjes op de kussens van de bank sprongen tot ze de tuin in werden gestuurd.

In de schemering op weg naar huis praatten Michelle en ik in de auto over het krijgen van eigen kinderen – hoe die zouden zijn, of hoeveel, en zou een hond misschien wat zijn? – en fantaseerden we over alle dingen die we als een gezin samen zouden doen.

Een gewoon leven. Een zinvol, gelukkig leven. Het had genoeg moeten zijn.

Maar toen diende zich in de zomer van 1995, door een vreemde samenloop van omstandigheden, plotseling een politieke kans aan. De zittend afgevaardigde van het Tweede District van Illinois, Mel Reynolds, was voor verscheidene zaken aangeklaagd, waaronder vermoedelijke seks met een zestienjarige campagnevrijwilliger. Als hij hiervoor werd veroordeeld, zouden er vlug speciale verkiezingen gehouden worden om hem te vervangen.

Ik woonde niet in dat district en het ontbrak mij aan naamsbekendheid en draagvlak om een verkiezingsstrijd op touw te zetten. De staats-senator van onze regio, Alice Palmer, kwam echter wel in aanmerking om zich kandidaat te stellen voor een zetel en nog vóór de afgevaardigde werd veroordeeld in augustus, wierp ze zich in de strijd. Palmer, een Afro-Amerikaanse voormalige leerkracht die diepgeworteld was in die buurt, had een degelijke, zij het onopmerkelijke, staat van dienst en lag goed bij de progressieven en sommige vroegere zwarte activisten die geholpen hadden Harold verkozen te krijgen; en hoewel ik haar niet kende, hadden we wel gemeenschappelijke vrienden. Gebaseerd op het werk dat ik voor Project VOTE! had gedaan, werd ik gevraagd te helpen haar campagne op poten te zetten, en naarmate de weken verstreken, moedigden steeds meer mensen

mij aan om te overwegen me aan te melden als kandidaat voor Alice' zetel in de staatssenaat, die spoedig vrij zou komen.

Voor ik hier met Michelle over sprak, maakte ik een lijst met voors en tegens. Staatssenaator was geen aantrekkelijke functie – de meeste mensen hadden geen idee wie hun staatsparlementsleden waren – en Springfield, de hoofdstad van de staat Illinois, was berucht om de ouderwetse stemmenlokkende staatsprojecten, wederzijdse gunstenverlening, omkoperij, en andere politieke streken. Aan de andere kant: ik moest toch ergens beginnen. Ook was het zo dat het parlement van de staat Illinois maar een paar weken per jaar in zitting was, waardoor ik kon blijven lesgeven en werken bij het advocatenkantoor.

Het beste was nog wel dat Alice Palmer erin toestemde mij openlijk te steunen. Omdat Reynolds' rechtszaak nog liep, was het lastig te bepalen hoe het gepland moest worden. Technisch gezien was het voor Alice mogelijk zich kandidaat te stellen voor de Senaat en tegelijkertijd de optie open te houden om haar zetel in de staatssenaat te behouden voor het geval ze de grotere wedloop verloor, maar ze verzekerde mij en anderen ervan dat ze het had gehad met het staatssenaatschap en er klaar voor was verder te gaan. Deze situatie in combinatie met het aanbod mij te steunen van onze lokale wethouder Toni Preckwinkle, die er prat op ging de beste organisatie in de regio te hebben, deden mijn kansen er beter dan goed uitzien.

Ik ging naar Michelle en vertelde haar hoe ik het wilde aanpakken. 'Beschouw het als een testrit,' zei ik.

'Pff.'

'Laten we het proberen.'

'Hm.'

'Dus wat vind je ervan?'

Ze gaf me een kus op mijn wang. 'Ik denk dat dit iets is wat jij wilt doen, dus moet je het doen. Als je me maar belooft dat ik geen tijd in Springfield hoef door te brengen.'

Er was nog een laatste persoon met wie ik dit wilde bespreken voor ik mijn besluit nam. Eerder dat jaar was mijn moeder ziek geworden en had ze de diagnose baarmoederkanker gekregen.

De prognose was niet goed. Bij de gedachte haar te verliezen sloeg de angst me om het hart. Meteen nadat ze het nieuws had gekregen, was ik naar Hawaiï gevlogen en was ik opgelucht geweest dat ze er nog als zichzelf

uitzag en opgewekt was. Ze zei dat ze bang was, maar dat ze een zo agressief mogelijke behandeling wilde.

‘Ik ga nergens heen,’ zei ze, ‘tot je me een paar kleinkinderen hebt gegeven.’

Ze ontving het nieuws van mijn mogelijke kandidaatstelling voor de staatssenaat met haar gebruikelijke enthousiasme en ze stond erop dat ik haar alles tot in de kleinste details vertelde. Ze erkende dat het veel werk zou zijn, maar voor mijn moeder was hard werken altijd de normaalste zaak van de wereld geweest.

‘Wees er zeker van dat Michelle ermee akkoord is,’ zei ze. ‘Niet dat ik een huwelijksexpert ben. En waag het niet om mij als excuus te gebruiken om het niet te doen. Ik heb al genoeg aan mijn hoofd zonder het gevoel te hebben dat iedereen zijn leven stilzet. Begrepen?’

‘Begrepen.’

Zeven maanden na haar diagnose zou de situatie akelig verslechteren. In september vlogen Michelle en ik naar New York om samen met mijn zus Maya en mijn moeder op consult te gaan bij een specialist van het Memorial Sloan Kettering Hospital. Mijn moeder was halverwege de chemotherapie en had een fysieke transformatie ondergaan. Haar lange donkere haar was verdwenen; haar ogen zagen er hol uit. Erger nog was de vaststelling van de specialist dat mijn moeder nu in fase vier was en dat er nog maar weinig behandelingen mogelijk waren. Terwijl ik naar mijn moeder keek, die op ijsklontjes zoog omdat haar speekselklieren niet meer werkten, deed ik mijn best me sterk te houden. Ik vertelde haar grappige verhalen over mijn werk en vatte de plot samen van een film die ik net had gezien. We lachten toen Maya – die negen jaar jonger was dan ik en aan New York University studeerde – mij eraan herinnerde wat een bazige broer ik was geweest. Ik hield mijn moeders hand vast, zorgde ervoor dat ze comfortabel lag toen ze uit wilde rusten. Toen ging ik terug naar mijn hotelkamer en huilde.

Tijdens die trip naar New York stelde ik mijn moeder voor bij ons in Chicago te komen logeren; mijn grootmoeder was te oud om fulltime voor haar te zorgen. Maar mijn moeder, de eeuwige architect van haar eigen lot, sloeg het aanbod af. ‘Ik ben liever in een bekende en warme omgeving,’ zei ze, terwijl ze uit het raam keek. Ik zat daar en voelde me machteloos. Ik dacht aan de lange weg die ze in haar leven had afgelegd, hoe onverwacht elke stap moest zijn geweest, hoe vol van gelukkige ongelukjes. Ik had haar

nooit horen klagen over de teleurstellingen. In plaats daarvan leek ze juist overal klein geluk te vinden.

Tot nu.

‘Het leven is vreemd, vind je niet?’ zei ze zachtjes.

Dat was het inderdaad.

Ik volgde mijn moeders advies op en stortte me op mijn eerste politieke campagne. Ik moet lachen als ik eraan terugdenk wat een povere bedoening het was – nauwelijks beter dan de campagne voor een studentenraad. Er waren geen enquêteurs, geen onderzoekers, geen tv- of radiospotjes. Mijn aankondiging, op 19 september 1995, was bij het Ramada Inn Hotel in Hyde Park, met zoutjes en chips en een paar honderd supporters – van wie er waarschijnlijk een kwart gerelateerd was aan Michelle. Onze campagnetekst bestond uit een kaart van 10 bij 20 centimeter met daarop een soort pasfoto van mezelf, een biografietje van een paar regels en vier of vijf punten die ik op mijn computer had uitgetikt. Ik had ze laten printen bij de copyshop.

Ik had er wel op gestaan twee politieke veteranen aan te nemen die ik had ontmoet toen ik voor Project VOTE! werkte. Carol Anne Harwell, mijn campagneleider, was lang en bruisend, begin veertig en in bruikleen van de stadsdeelraad in West Side. Hoewel ze altijd onbedwingbaar opgewekt leek, kende ze Chicago’s agressieve en vijandige manier van politiek bedrijven als haar broekzak. Ron Davis, een grote grizzlybeer van een vent, was de campagneleider en expert op het gebied van petitie. Hij had een met grijs doorschoten afro, warrige gezichtsbeharing en een dikke bril met metalen draadmontuur, zijn omvang verstopte hij onder een loshangend zwart overhemd dat hij dag in dag uit leek te dragen.

Ron bleek onmisbaar te zijn: Illinois had heel strenge stemronderegels, die ontworpen waren om het de uitdagers die geen steun hadden van de partij zo moeilijk mogelijk te maken. Om verkiesbaar te kunnen worden gesteld, moesten meer dan zevenhonderd geregistreerde kiezers uit het kiesdistrict een petitie ondertekenen die rondging en die officieel moest worden verklaard door iemand die ook in het district woonde. Een ‘goede’ handtekening moest leesbaar, gekoppeld aan het juiste lokale adres en afkomstig van een geregistreerde kiezer zijn. Ik herinner me nog steeds de eerste keer dat een groepje van ons aan onze eettafel ging zitten terwijl Ron, hijgend en puffend, klemborden met de petitie ronddeelde, samen

met de kiezerslijsten en een bladzijde met instructies. Ik stelde voor een aantal bijeenkomsten te organiseren waarop kiezers de kandidaten konden leren kennen en misschien wat beleidsplannen te formuleren voordat we het over de petitie zouden hebben. Carol en Ron keken elkaar aan en barstten in lachen uit.

‘Baas, laat me je een ding vertellen,’ zei Carol. ‘Je kunt al die League of Women Voters-shit bewaren voor na de verkiezingen. Het enige wat op dit moment telt zijn deze petities. De mensen tegen wie jij het op moet nemen zullen ze onder een vergrootglas leggen om te zien of de handtekeningen wettig zijn. Zijn ze dat niet, dan krijg je geen kans om mee te doen. En ik garandeer je dat, hoe zorgvuldig we ook zijn, ongeveer de helft van de handtekeningen uiteindelijk onbruikbaar zal blijken en daarom moeten we minstens twee keer zoveel handtekeningen verzamelen dan we officieel nodig hebben.’

‘Vier keer zoveel,’ corrigeerde Ron en hij overhandigde me een klembord.

Op mijn nummer gezet reed ik naar een van de buurten die Ron had uitgekozen om handtekeningen te verzamelen. Het voelde net als toen ik vroeger opbouwwerk deed en van deur tot deur ging: sommige mensen waren niet thuis of wilden de deur niet opendoen; vrouwen met krulspelden in het haar en kinderen die rondscharrelden, mannen die in de tuin werkten; af en toe jonge mannen in T-shirts met zakdoeken om hun hoofd geknoopt, hun adem stinkend naar alcohol terwijl ze de buurt afspieden. Er waren mensen die met me wilden praten over problemen bij de buurtschool of het wapengeweld dat hun vroeger zo stabiele arbeidersbuurt binnensloop. Maar over het algemeen pakten ze het klembord, zetten ze hun handtekening en probeerden ze zo snel mogelijk terug te gaan naar waar ze mee bezig waren.

Hoewel ik gewend was om bij deuren aan te kloppen, was het voor Michelle, die heel sportief een deel van elk weekend meehielp, een heel nieuwe ervaring. En hoewel ze vaak meer handtekeningen verzamelde dan ik – met haar overrompelende glimlach en haar verhalen over opgroeien in dezelfde buurt – was er geen lachje te bekennen als we twee uur later in de auto op weg naar huis waren.

‘Het enige wat ik weet,’ zei ze een keer, ‘is dat ik wel heel veel van je moet houden om hier mijn zaterdagochtend aan te spenderen.’ In een aantal maanden tijd lukte het ons vier keer meer handtekeningen te verzamelen dan nodig was. Als ik niet op kantoor of aan het lesgeven was, bezocht ik

buurtclubs, kerkelijke sociale activiteiten en bejaardenhuizen om de kiezers te vertellen waar ik voor stond. Ik was er niet echt goed in. Mijn campagne-toespraak was stijfjes, doorspekt met beleidsjargon, met weinig ruimte voor inspiratie en humor. Ik vond het ook lastig om over mezelf te praten. Als opbouwwerker was ik getraind om op de achtergrond te blijven.

Maar ik werd er beter in, relaxter, en langzaam groeide mijn achterban. Ik kreeg de steun van plaatselijke ambtenaren, dominees en een handjevol progressieve organisaties; het lukte me zelfs wat beleidsplannen op papier te krijgen. En het liefst zou ik willen zeggen dat mijn eerste campagne zo eindigde: de voortvarende jonge kandidaat en zijn intelligente, mooie, geduldige vrouw, die in hun eetkamer begonnen met een paar vrienden, en die mensen om zich heen op de been brachten voor een nieuw soort politiek.

Maar zo ging het niet. In augustus 1995 werd onze in ongenade gevallen afgevaardigde eindelijk schuldig verklaard en veroordeeld tot een gevangenisstraf; speciale verkiezingen werden uitgeroepen voor eind november. Nu zijn zetel beschikbaar was en er een officieel tijdpad was uitgezet, stortten zich behalve Alice Palmer ook anderen in de strijd voor een plekje in het Congres, onder wie Jesse Jackson jr., die landelijke aandacht had getrokken door de roerende introductie van zijn vader bij de Democratische Nationale Conventie in 1988. Michelle en ik kenden Jesse jr. en mochten hem graag. Zijn zus Santita was een van Michelles beste vriendinnen geweest op de middelbare school en een bruidsmeisje op onze bruiloft. Hij was zodanig populair dat zijn aankondiging de dynamiek van de strijd op slag veranderde, waardoor Alice op een enorme achterstand werd gezet.

En omdat de speciale congresverkiezingen nu een paar weken eerder zouden plaatsvinden dan de petitie voor Alice' zetel in de staatsenaat moesten worden ingediend, begon mijn team zich zorgen te maken.

'Ik zou nog maar eens navragen bij Alice of ze het echt niet voor je gaat verprutsen als ze van Jesse jr. verliest,' zei Ron.

Ik schudde van nee. 'Ze heeft me verzekerd dat ze zich niet kandidaat zou stellen. Ze heeft het beloofd. En ze heeft het in het openbaar gezegd. In de kranten, zelfs.'

'Dat is mooi, Barack. Maar kun je het nu alsjeblieft nog even navragen?'

Dat deed ik. Ik belde Alice en ze verzekerde me nogmaals dat wat er ook mocht gebeuren tijdens de congresverkiezingen, het nog steeds haar intentie was om de lokale politiek te verlaten.

Maar toen Jesse jr. met gemak de speciale verkiezingen won, met een verre derde plek voor Alice, veranderde er iets. Er verschenen verhalen in de plaatselijke pers over een ‘Alice Palmer-campagne’. Een paar van haar oudste supporters wilden me spreken en toen ik op kwam dagen, adviseerden ze me om me terug te trekken uit de strijd. De gemeenschap kon het zich niet veroorloven Alice’ staat van dienst op te geven, zeiden ze. Ik moest geduld hebben, mijn tijd zou nog wel komen. Ik hield voet bij stuk – ik had immers vrijwilligers en geldschieters die al veel in de campagne hadden geïnvesteerd; ik was achter Alice blijven staan, zelfs toen Jesse jr. zich in de strijd mengde – maar de kamer bleef onbewogen. Tegen de tijd dat ik Alice sprak, was het duidelijk welke kant het op ging. De week daarop hield ze een persconferentie in Springfield waarin ze aankondigde dat ze op het laatste moment haar eigen petitie zou indienen om de stembus te halen en haar zetel te behouden.

‘Ik zei het toch,’ zei Carol, terwijl ze een trek nam van haar sigaret en een dun sliertje rook naar het plafond blies.

Ik voelde me ontmoedigd en verraden, maar ik dacht niet dat alles verloren was. We hadden in de loop van de voorgaande paar maanden een goede organisatie opgebouwd en bijna alle verkozen ambtenaren die mij hadden gesteund zeiden dat ze dat zouden blijven doen. Ron en Carol waren minder optimistisch.

‘Het is vreselijk om te zeggen, baas,’ zei Carol, ‘maar de meeste mensen hebben nog steeds geen idee wie je bent. Shit, ze weten ook niet eens wie zij is, maar – en dit is niet beledigend bedoeld – “Alice Palmer” is een heel wat betere naam voor op de kieslijst dan “Barack Obama”.’

Ik snapte wat ze bedoelde, maar ik zei ze dat we zouden doorzetten tot het einde, zelfs als een aantal vooraanstaande mensen uit Chicago er plotseling op aandrong dat ik me zou terugtrekken uit de strijd. En toen klopten Ron en Carol op een middag bij mij thuis aan; ze waren buiten adem en zagen eruit alsof ze de loterij hadden gewonnen.

‘Alice’ petitie zijn verschrikkelijk,’ zei Ron. ‘De ergste die ik ooit heb gezien. Al die zwarte mensen die jou probeerden weg te pesten uit de strijd, die hebben uiteindelijk toch de moeite niet genomen er werk van te maken. Dit zou kunnen betekenen dat ze van de kieslijst wordt geschrapt.’

Ik bladerde door de informele aantekeningen die Ron en onze campagne-vrijwilligers hadden gemaakt. Het was waar, de petitie die Alice had ingediend leken vol te zitten met ongeldige handtekeningen: mensen van

wie het adres buiten het kiesdistrict viel, meerdere handtekeningen van verschillende namen maar in hetzelfde handschrift. Ik krabde me op het hoofd. ‘Ik weet het niet, jongens...’

‘Wat weet je niet?’ zei Carol.

‘Ik weet niet of ik op deze manier wil winnen. Ik bedoel, tuurlijk ben ik kwaad over wat er is gebeurd. Maar deze stembiljetregels slaan nergens op. Ik zou haar liever gewoon verslaan.’

Carol deed een stapje naar achteren, haar kaken op elkaar geklemd. ‘Deze vrouw gaf jou haar woord, Barack!’ zei ze. ‘Wij hebben ons hier allemaal te pletter gewerkt vanwege die belofte. En nu, op het moment dat ze je probeert te naaien en zelfs dát niet voor elkaar krijgt, laat jij haar daarmee weggkomen? Denk je dat ze jou niet onmiddellijk van de kieslijst zouden schrappen als ze dat zouden kunnen?’ Ze schudde haar hoofd. ‘Nee, Barack. Je bent een goeie gozer... Daarom geloven we ook in jou. Maar als je dit laat gaan, kun je net zo goed teruggaan naar de universiteit of andere dingen gaan doen, want dan is de politiek niets voor jou. Je zult worden vermorzeld en daar zal niemand een zier mee worden geholpen.’

Ik keek naar Ron, die zachtjes zei: ‘Ze heeft gelijk.’

Ik leunde achterover in mijn stoel en stak een sigaret op. Het voelde alsof ik zweefde in de tijd en onderwijl probeerde ik mijn onderbuikgevoelens te ontcijferen. Hoe graag wilde ik dit? Ik herinnerde mezelf aan wat ik geloofde dat ik gedaan zou kunnen krijgen als ik werd verkozen, hoe hard ik wilde werken als ik daar de kans toe kreeg.

‘Oké,’ zei ik uiteindelijk.

‘Oké!’ zei Carol en ze glimlachte weer. Ron pakte zijn papieren bij elkaar en stopte ze in zijn tas.

Het zou nog een paar maanden duren voor het proces zou eindigen, maar door mijn besluit van die dag was de strijd in feite gestreden. We vochten Alice’ petities aan bij de bestuursraad van de verkiezingscommissie in Chicago en toen duidelijk werd dat die in ons voordeel zouden beslissen, trok ze zich terug. En nu we toch bezig waren, schakelden we ook nog een aantal verkiesbare Democraten die slechte petities hadden uit. Zonder een Democratische tegenstander en slechts een symbolische Republikeinse oppositie, was ik op weg naar de staatsenaat.

Welke visie ik ook had voor een nobelere vorm van politiek, het zou moeten wachten.

Er waren waardevolle lessen te trekken uit die eerste campagne. Ik leerde

de praktische grondbeginselen van de politiek te respecteren, de aandacht voor details die daarvoor nodig is, de dagelijkse sleur die het verschil kan maken tussen winnen en verliezen. Het bevestigde ook wat ik al van mezelf wist: hoewel ik liever een eerlijk spel speelde, vond ik het niet leuk om te verliezen.

Maar de les die mij het meest is bijgebleven, had niets te maken met de machinaties van de campagne of keihard politiek bedrijven. Het had te maken met het telefoontje uit Hawaï dat ik – lang voor ik wist hoe de strijd zou eindigen – op een dag aan het begin van november van Maya kreeg. ‘Haar toestand is verslechterd, Bar,’ zei Maya.

‘Hoe slecht?’

‘Ik denk dat je nu moet komen.’

Ik wist al dat het steeds slechter met mijn moeder ging; ik had haar een paar dagen daarvoor gesproken. De pijn en berusting in haar stem hadden een nieuw niveau bereikt en ik had een vlucht naar Hawaï geboekt voor de week daarop.

‘Kan ze nog praten?’ vroeg ik nu aan Maya.

‘Ik denk het niet. Ze valt steeds weg.’

Ik hing op en belde de luchtvaartmaatschappij om mijn vlucht om te boeken naar de eerste vlucht de volgende morgen. Ik belde Carol om een aantal campagneactiviteiten af te zeggen en om door te nemen wat er gedaan moest worden tijdens mijn afwezigheid. Een paar uur later belde Maya terug.

‘Het spijt me, lieverd. Ze is gegaan.’ Ze was niet meer bij bewustzijn gekomen, vertelde mijn zusje me. Maya had naast haar gezeten in het ziekenhuis en haar volkssprookjes voorgelezen terwijl onze moeder weg was gegleden.

Die week hielden we een herdenkingsdienst in de Japanse tuin achter het East-West Center van de universiteit van Hawaï. Ik herinnerde me hoe ik daar als kind had gespeeld, terwijl mijn moeder in het zonnetje zat en keek hoe ik door het gras buitelde, hoe ik van steen naar steen sprong en kikkervisjes ving in het beekje dat daar aan de rand stroomde. Daarna reden Maya en ik naar de uitkijkpost vlak bij Koko Head, waar de golven te pletter slaan tegen de rotsen, en strooiden we haar as in zee. En ik dacht aan mijn moeder en zusje alleen in die ziekenhuiskamer, zonder mij, omdat ik zo druk was geweest met mijn eigen grote bezigheden. Ik wist dat ik dat moment nooit meer terug kon krijgen. Boven op mijn verdriet voelde ik diepe schaamte.

De snelste route naar Springfield is via de 1-55, tenzij je in het zuidelijkste puntje van Chicago woont. Tijdens de spits, wanneer je het centrum verlaat en door de westelijke voorsteden rijdt, vertraagt het verkeer tot een slakken-gang, maar ben je eenmaal voorbij Joliet, dan breekt het open, dan strekt het rechte, gladde asfalt zich voor je uit en snijdt in het zuidwesten door Bloomington (thuisbasis van State Farm-verzekeringen en Beer Nuts-borrelnootjes) en Lincoln (vernoemd naar de president die had geholpen de stad te vestigen toen hij nog advocaat was) en neemt je mee langs kilometerslange maisvelden.

Bijna acht jaar lang maakte ik deze rit, meestal alleen, meestal in ongeveer drieënhalve uur, in het najaar, een deel van de winter en de vroege lente, naar Springfield wanneer het parlement van Illinois het grootste deel van het werk deed. Ik reed er op dinsdagavond na het eten naartoe en kwam donderdagavond of vrijdagmorgen weer thuis. Ongeveer een uur buiten Chicago viel het mobiele bereik uit en het enige wat ik op de radio kon ontvangen waren voornamelijk praatprogramma's of christelijke muziekzenders. Om wakker te blijven luisterde ik naar audioboeken, hoe langer hoe beter – vooral romans (John le Carré en Toni Morrison waren favoriet) maar ook geschiedenissen, over de burgeroorlog, het victoriaanse tijdperk, de val van het Romeinse Rijk.

Als ze me ernaar vroegen, vertelde ik sceptische vrienden hoeveel ik leerde in Springfield en dat was waar, zeker de eerste paar jaren. Demografisch gezien is Illinois van alle vijftig staten het meest representatief voor de natie: de agglomeratie omvat een bruisende binnenstad, uitdijende voorsteden, boerenland, fabriekssteden, en de zuidelijke regio wordt er eerder als deel van een zuidelijke dan van een noordelijke staat beschouwd. Op elke willekeurige dag kon je onder de hoge koepel van het senaatsgebouw een dwarsdoorsnede van Amerika tentoongesteld zien, als een gedicht van Carl Sandburg tot leven gewekt. Er waren stoeiende kinderen uit de binnenstad op een schooltje, goed gekapte bankiers die druk waren met hun klap-mobieltjes, boeren met petten op die probeerden meer tijd te krijgen om hun oogst op de markt te brengen. Je zag latina moeders die financiering zochten voor een nieuw kinderdagverblijf en motorbendes van middelbare leeftijd, in volle uitrusting met bakkebaarden en leren jacks, die voor de zoveelste keer een wetsvoorstel met betrekking tot het dragen van een helm probeerden tegen te houden.

Ik hield me die eerste maanden gedeisd. Sommige collega's wantrouwden

mijn vreemde naam en Harvard-verleden, maar ik deed mijn huiswerk en hielp geld in te zamelen voor de campagnes van andere senatoren. Ik leerde mijn medewetgevers en hun stafmedewerkers kennen. En dat gebeurde niet alleen in de senaat maar ook op het basketbalveld en bij golfuitjes en tijdens de wekelijkse pokerwedstrijdjes tussen de Democraten en de Republikeinen die we organiseerden – twee dollar met een inzetlimiet van drie, de kamer blauw van de rook, oeverloos gelul en het trage gebruik van het zoveelste bierblikje dat werd geopend.

Het hielp dat ik de minderheidsleider in de senaat al kende, een forse, zwarte man van in de zestig die Emil Jones heette. Hij was opgeklommen van een van de traditionele wijkbesturen onder Daley sr. en hij vertegenwoordigde het district waar ik ooit opbouwwerk had gedaan. Zo hadden we elkaar voor het eerst ontmoet: ik was met een groepje ouders naar zijn kantoor gegaan om een bijeenkomst te eisen voor de financiering van een voorbereidingsprogramma voor hoger onderwijs voor de jeugd uit die buurt. In plaats van ons de deur te wijzen, nodigde hij ons uit binnen te komen.

‘Jullie weten het misschien niet,’ zei hij, ‘maar ik heb op jullie zitten wachten!’ Hij vertelde dat hij zelf nooit de kans had gekregen om naar de universiteit te gaan, maar hij wilde ervoor zorgen dat er meer overheidssteun naar de achtergestelde zwarte wijken zou gaan. ‘Ik laat het aan jullie over om uit te vogelen wat we nodig hebben,’ had hij met een klopje op mijn schouder tegen mij gezegd terwijl mijn groepje zijn kantoor verliet. ‘Laat de politiek maar aan mij over.’

En inderdaad, Emil kreeg het voorbereidingsprogramma gefinancierd en onze vriendschap bleef ook in de senaat overeind. Hij was op een vreemde manier trots op mij en bewaakte haast mijn hervormingsgezinde ideeën. Zelfs als hij voor een of andere deal die hij aan het bekokstoven was een stem heel hard nodig had (het verkrijgen van een gokvergunning voor een rivierboot in Chicago was een van zijn specifieke obsessies), oefende hij geen druk op me uit als ik hem zei dat ik het niet kon doen. Maar hij achtte het ook niet beneden zijn waardigheid om een aantal goed gekozen vervloeken te uiten als hij wegbeende om het bij iemand anders te proberen.

‘Barack is anders,’ zei hij eens tegen een stafmedewerker. ‘Die gaat het nog ver schoppen.’

Ondanks mijn toewijding en Emils welwillendheid was er een voldongen feit dat we niet konden veranderen: we waren in de minderheid. De Republikeinen in de staat Illinois gebruikten dezelfde onverzettelijke be-

nadering die Newt Gingrich op dat moment gebruikte om de Democraten in het Congres te belemmeren. De ‘Grand Old Party’ (de Republikeinse partij, GOP) had alle macht in handen als het ging om welke wetsvoorstellen behandeld werden en welke amendementen werden goedgekeurd. Springfield had een speciale naam voor onervaren leden die, zoals ik, bij de minderheid hoorden: ‘champignons’, omdat ‘je shit te verwerken krijgt en in het duister tast’.

Afen toe lukte het me om wetten te maken die ertoe deden. Ik hielp mee ervoor te zorgen dat Illinois’ versie van Bill Clintons wetsvoorstel voor de hervormingen van de verzorgingsstaat voldoende steun bood aan mensen die de arbeidsmarkt wilden betreden. Tijdens een van Springfields eeuwige schandalen stelde Emil mij aan als fractievertegenwoordiger in de commissie om de ethiekwetten te herzien. Niemand anders wilde die klus, omdat ze ervan uitgingen dat het tijdverspilling was. Maar dankzij de goede verstandhouding met mijn Republikeinse tegenhanger, Kirk Dillard, namen we een wet aan die een aantal van de meest beschamende praktijken wist in te perken – bijvoorbeeld het gebruik van campagnegeld voor persoonlijke gebruiksartikelen zoals een aanbouw of een bontjas. (Er waren senatoren die daardoor wekenlang niet meer met ons wilden praten.)

Kenmerkender was die keer dat ik, tegen het einde van de eerste zitting, opstond van mijn stoel om me te verzetten tegen een overduidelijk belastingvoordeel voor een begunstigde industrie terwijl de staat bezuinigde op diensten voor de armen. Ik had alle feiten op een rij en had me net zo grondig voorbereid als een advocaat in de rechtszaal; ik betoogde waarom zulke onrechtvaardige belastingvoordelen de conservatieve marktprincipes, waarvan de Republikeinen beweerden dat ze erin geloofden, schonden. Toen ik ging zitten, wandelde de president van de senaat, Pate Philip – een stevige, witharige ex-marinier die berucht was om het opmerkelijk vaak en terloops beledigen van vrouwen en mensen van kleur – naar mijn bureau.

‘Dat was een verdomd goede speech,’ zei hij en hij kauwde op een on-aangestoken sigaar. ‘Je had een aantal goede punten.’

‘Dank je.’

‘Misschien heb je zelfs veel mensen van gedachten doen veranderen,’ zei hij. ‘Maar de stemmen zijn onveranderd gebleven.’

En daarmee gaf hij de dienstdoende voorzitter een seintje en keek hij voldaan toe hoe de groene lampjes die *aye* (voor) betekenden oplichtten op het bord.

Zo was de politiek in Springfield: een reeks transacties die voornamelijk uit het zicht plaatsvond, wetgevers die de wedijverende druk van verschillende belanghebbenden zo emotioneel tegen elkaar afwogen als een marktkoopman, zonder een seconde hun ogen af te houden van een handjevol ideologische hete hangijzers – wapens, abortus, belasting – die moeilijkheden zouden kunnen veroorzaken bij hun achterban.

Het was niet zo dat ze het verschil niet kenden tussen goed en slecht beleid. Het deed er gewoon niet toe. Wat iedereen in Springfield begreep, was dat in 90 procent van de gevallen de kiezers thuis er geen aandacht aan schonken. Een ingewikkeld maar waardig compromis, het afwerpen van de orthodoxie van de partij om een vernieuwend idee te verdedigen – dat kon je de belangrijke steunbetuiging, een grote financiële sponsor, een leidinggevende functie, of zelfs een verkiezing kosten.

Zou het kunnen lukken de aandacht van de kiezers te trekken? Ik heb het geprobeerd. Terug in mijn district accepteerde ik zowat elke uitnodiging die ik kreeg. Ik schreef geregeld een column voor *Hyde Park Herald*, een wekelijkse wijkkrant met minder dan vijfduizend lezers. Ik organiseerde buurtbijeekkomsten met hapjes en drankjes en stapels informatie over nieuwe wetgeving, waar ik dan meestal alleen met mijn stafmedewerker zat, terwijl ik op mijn horloge keek en op een menigte wachtte die nooit kwam.

Ik kon het de mensen niet kwalijk nemen dat ze niet kwamen opdagen. Ze hadden het druk, ze hadden een gezin, en de meeste debatten in Springfield zullen zeker ver van hun bed hebben geleken. Ondertussen waren de kiezers uit mijn district het waarschijnlijk al met mij eens wat betreft de weinige opvallende kwesties die hun aan het hart gingen, aangezien de grenzen van mijn district – zoals die van vrijwel elk district in Illinois – met een chirurgische precisie waren afgebakend om verzekerd te zijn van de dominante positie van één partij. Als ik meer subsidie wilde voor scholen in arme wijken, als ik eerstelijns medische hulp toegankelijker wilde maken, of omscholing wilde voor ontslagen arbeiders, dan hoefde ik mijn kiezers daar niet van te overtuigen. De mensen die ik erbij wilde betrekken en wilde overhalen – die woonden ergens anders.

Aan het einde van mijn tweede zitting kon ik de sfeer van de staatsvolksvertegenwoordiging op me voelen drukken – de nuttelosheid van de minderheidspositie, het cynisme dat zoveel van mijn collega's met een zekere trots uitdroegen. Ongetwijfeld was het aan me te zien. Op een dag, toen ik in de

hal stond nadat een van mijn wetsvoorstellen in rook was opgegaan, kwam er een goedbedoelende lobbyist naar me toe en sloeg zijn arm om me heen.

‘Je moet ermee ophouden je hoofd tegen de muur te beuken, Barack,’ zei hij. ‘Het geheim om deze plek te overleven is om het te beschouwen als een bedrijf. Het verkopen van auto’s. Of de stomerij hier in de straat. Als je gaat geloven dat het meer is dan dat, dan word je gek.’

Sommige politicologen stellen dat alles wat ik over Springfield heb gezegd precies weergeeft hoe pluralisme zou moeten werken; dat de koehandel tussen de belanghebbende groepen niet erg inspirerend is, maar er wel voor zorgt dat de democratie voortmoddert. En misschien zou ik dat argument gemakkelijker hebben geaccepteerd als ik daardoor niet zoveel van mijn leven thuis miste.

De eerste twee jaren in de staatsenaat waren prima – Michelle had het druk met haar eigen baan, en hoewel ze zich aan haar belofte hield om niet naar de hoofdstad van Illinois af te reizen, behalve voor mijn beëdiging, hadden we toch fijne telefoongesprekken op de avonden dat ik er niet was. Maar toen, op een dag in het naarjaar van 1997, belde ze me op kantoor met trillende stem.

‘Het gaat gebeuren.’

‘Wat gaat gebeuren?’

‘Je wordt papa.’

Ik werd papa. Hoe vol van vreugde waren de maanden die daarop volgden! Ik voldeed aan alle clichés van de vader in spe: ik ging mee naar pufklasjes, probeerde erachter te komen hoe ik een ledikantje in elkaar moest zetten, las het boek *Wat je kunt verwachten als je in verwachting bent* met een pen in mijn hand om de belangrijkste passages te onderstrepen. Op 4 juli om ongeveer zes uur ’s ochtends porde Michelle mij en zei ze dat het tijd was om naar het ziekenhuis te gaan. Ik stommelde rond en pakte de tas die ik bij de deur had klaargezet, en slechts zeven uur later werd Malia Ann Obama aan mij voorgesteld, ruim vier kilo perfectie.

Een van haar vele talenten was goede timing; zonder zittingen, zonder colleges en zonder grote dossiers die nog afgehandeld moesten worden, kon ik de rest van de zomer vrij nemen. Omdat ik van nature een nachtuil ben, nam ik de late shift zodat Michelle kon slapen, legde Malia te rusten op mijn schoot om haar voor te lezen terwijl ze naar me opkeek met haar grote vragende ogen, of ik dommelde wat als ze na een boertje en volle

poepluier op mijn borst lag, zo warm en sereen. Ik dacht aan de generaties mannen die zulke momenten hadden gemist, en ik dacht aan mijn eigen vader wiens afwezigheid mij meer gevormd had dan de korte tijd die ik met hem had doorgebracht, en ik realiseerde me dat er geen plek op aarde was waar ik liever wilde zijn.

Maar de druk van het jonge ouderschap eiste uiteindelijk zijn tol. Na een aantal zalige maanden ging Michelle weer aan het werk en ging ik terug naar het combineren van mijn drie banen. Gelukkig vonden we een fantastische oppas om overdag voor Malia te zorgen, maar het inhuren van een fulltime werknemer in ons gezinsbedrijf drukte zwaar op ons budget.

Michelle kreeg het het zwaarst te verduren, pendelend tussen het moederschap en werken, en betwijfelde of ze een van beide eigenlijk wel goed deed. Aan het einde van elke avond, na het voeden, het badje, het voorlezen, het appartement opruimen, het proberen zich te herinneren of ze de kleren van de stomerij had opgehaald en het schrijven van een kattebelletje om niet te vergeten een afspraak met de kinderarts te maken, plofte ze vaak in een leeg bed, wetend dat het hele circus over een paar uurtjes weer van voren af aan zou beginnen, terwijl haar echtgenoot ergens anders ‘belangrijke dingen’ aan het doen was.

We kregen steeds vaker ruzie, meestal ’s avonds laat wanneer we allebei al helemaal kapot waren. ‘Dit is niet waar ik voor heb getekend, Barack,’ zei Michelle op een gegeven moment. ‘Ik heb het gevoel dat ik alles helemaal alleen moet doen.’

Ik voelde me gekwetst. Als ik niet aan het werk was, was ik thuis – en als ik thuis na het eten vergat de keuken op te ruimen, was dat omdat ik tot diep in de nacht tentamens moest nakijken of de puntjes op de i moest zetten in een conclusie van eis. Maar zelfs toen ik mijn verdediging aan het opstellen was, wist ik dat ik tekortschoot. In Michelles boosheid school een harde waarheid. Ik probeerde veel dingen voor elkaar te krijgen voor heel veel verschillende mensen. Ik nam de moeilijke weg, precies zoals ze had voorspeld in de tijd dat ons leven lichter was en onze persoonlijke verantwoordelijkheden nog niet zo in elkaar verstrikt waren. Ik dacht nu terug aan de belofte die ik Malia had gedaan nadat ze was geboren: dat mijn kinderen mij zouden *kennen*, dat ze zouden opgroeien en weten dat ik van ze hield, dat ze voelden dat ik hen altijd op de eerste plaats had gezet.

Zittend in onze woonkamer in het halfduister leek Michelle niet boos meer, alleen bedroefd. ‘Is ’t het waard?’ vroeg ze.

Ik weet niet meer wat ik antwoordde. Ik wist dat ik niet kon toegeven dat ik er niet langer zeker van was.

Achteraf is het moeilijk te begrijpen waarom je iets stoms deed. En dan doel ik niet op kleinigheidjes – je lievelingsstropdas verpesten omdat je in de auto soep probeerde te eten of door je rug gaan omdat je werd overgehaald American football te spelen tijdens Thanksgiving. Ik bedoel stomme beslissingen die je na veel wikken en wegen hebt genomen: die keren dat je een serieus probleem in je leven vaststelt en analyseert, en vervolgens met volle overtuiging kiest voor de verkeerde oplossing.

Dat was mijn keuze om me kandidaat te stellen voor het Congres. Na meerdere gesprekken moest ik toegeven dat Michelle gelijk had zich af te vragen of het verschil dat ik in Springfield maakte de opoffering rechtvaardigde. Maar in plaats van mijn lasten te verlichten, koos ik de tegengestelde richting en besloot ik dat ik gas moest geven en een invloedrijkere functie moest bemachtigen. Rond deze tijd besloot het ervaren Congreslid Bobby Rush, een voormalige Black Panther, burgemeester Daley bij de verkiezingen in 1999 uit te dagen en hij werd finaal ingemaakt. Zelfs in zijn eigen district deed hij het slecht.

Ik vond Rush' campagne ongeïnspireerd, zonder een grondgedachte, afgezien van de belofte om Harold Washingtons nalatenschap voort te zetten. Na het besproken te hebben met een aantal betrouwbare adviseurs, liet ik mijn staf intern een opiniepeiling in elkaar flansen om te kijken of een strijd tegen Rush haalbaar zou zijn. Volgens onze informele steekproef hadden we een kans. Met deze resultaten lukte het me een aantal van mijn beste vrienden over te halen om de strijd te financieren. En toen, ondanks de waarschuwingen van politieke medewerkers met meer ervaring dat Rush sterker was dan hij leek, en ondanks Michelles ongeloof dat ik op een of andere manier dacht dat het beter zou zijn als ik in Washington zat in plaats van in Springfield, kondigde ik aan me kandidaat te stellen om Congreslid te worden van het Eerste Congresdistrict.

De strijd was vrijwel vanaf het begin een ramp. Na een paar weken begon het te rommelen in het kamp van Rush: *Obama is een buitenstaander; hij wordt gesteund door witte lui; hij hoort bij de Harvard-elite. En die naam – is hij überhaupt wel zwart?*

Toen ik genoeg geld bij elkaar had om een echte opiniepeiling uit te laten voeren, ontdekte ik dat Bobby 90 procent naamsbekendheid had in

het district en 70 procent goedkeuring, terwijl slechts 11 procent van de kiezers wist wie ik was. Kort daarop werd Bobby's zoon op tragische wijze neergeschoten en vermoord, wat een golf aan medeleven teweegbracht. Ik zette mijn campagne feitelijk een maand stil en keek naar de televisie-uitzending van de begrafenisdienst die plaatsvond in mijn eigen kerk, met dominee Jeremiah Wright als voorganger. Omdat ik me thuis al op glad ijs bevond, nam ik het gezin mee naar Hawaï voor een korte kerstvakantie, waarop de gouverneur een speciale wetgevingszitting afkondigde over een maatregel met betrekking tot het toezicht op wapens die ik steunde. Omdat de achttien maanden oude Malia ziek was en niet kon vliegen, miste ik de stemming en werd ik in Chicago in de media met de grond gelijk gemaakt.

Ik verloor met dertig punten.

Wanneer ik met jonge mensen over politiek praat, vertel ik soms dit verhaal om aan te geven wat je vooral níét moet doen. Meestal gooi ik er dan een ps achteraan, waarin ik beschrijf hoe een paar maanden na mijn verlies een vriend van mij, bang dat ik in een dip was geraakt, erop aandrong dat ik met hem mee zou gaan naar de Democratische Nationale Conventie van 2000 in Los Angeles. ('Je moet weer terug in het zadel,' zei hij.) Maar toen ik op het vliegveld van Los Angeles landde en een auto probeerde te huren, kon dat niet omdat ik met mijn American Express mijn bestedingslimiet had overschreden. Het lukte me om bij het Staples Center te komen, waar het congres plaatsvond, maar ik kwam er toen achter dat de pas die mijn vriend voor me had geregeld mij geen toegang verschaftte tot de conventiezaal, waardoor ik ongelukkig aan de zijlijn rondliep en de festiviteiten op groot opgezette schermen volgde. Uiteindelijk, na een ongemakkelijk voorval in de avond toen mijn vriend me niet mee mocht nemen naar een feestje waarvoor hij was uitgenodigd, nam ik een taxi terug naar het hotel, waar ik op de bank in zijn suite in slaap ben gevallen, en op het moment dat Al Gore zijn nominatie accepteerde vloog ik terug naar Chicago.

Het is een grappig verhaal, vooral nu ik er achteraf op terugkijk. Het belicht, zo vertel ik mijn publiek vaak, het onvoorspelbare karakter van de politiek, en de noodzakelijkheid van veerkracht.

Wat ik niet vermeld is mijn sombere gemoedstoestand op die terugvlucht. Ik was bijna veertig jaar, blut, had net een vernederende nederlaag achter de rug, en mijn huwelijk stond onder grote druk. Ik voelde misschien voor de eerste keer in mijn leven dat ik de verkeerde keuze had gemaakt; dat mijn energiereserves en optimisme, waarvan ik dacht dat ik ze had en

waar ik altijd op had gerekend, voor niks waren opgebruikt. En erger nog: ik zag in dat de drijfveer achter mijn kandidaatstelling voor het Congres niet een onzelfzuchtige droom was om de wereld te veranderen, maar eerder de drang om de keuzes die ik al had gemaakt te rechtvaardigen, of om mijn ego te bevredigen, of om mijn afgunst jegens de mensen die hadden bereikt wat mij niet was gelukt te stillen.

Met andere woorden: ik was precies datgene geworden waar ik mezelf als jonge man tegen had gewaarschuwd. Ik was een politicus geworden – en niet zo'n beste ook.